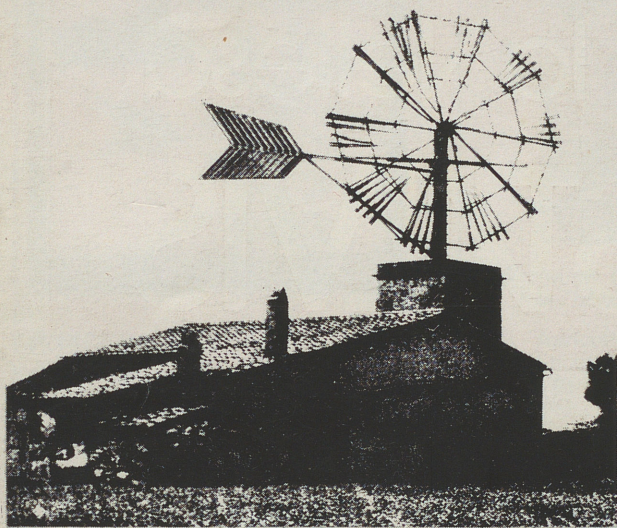

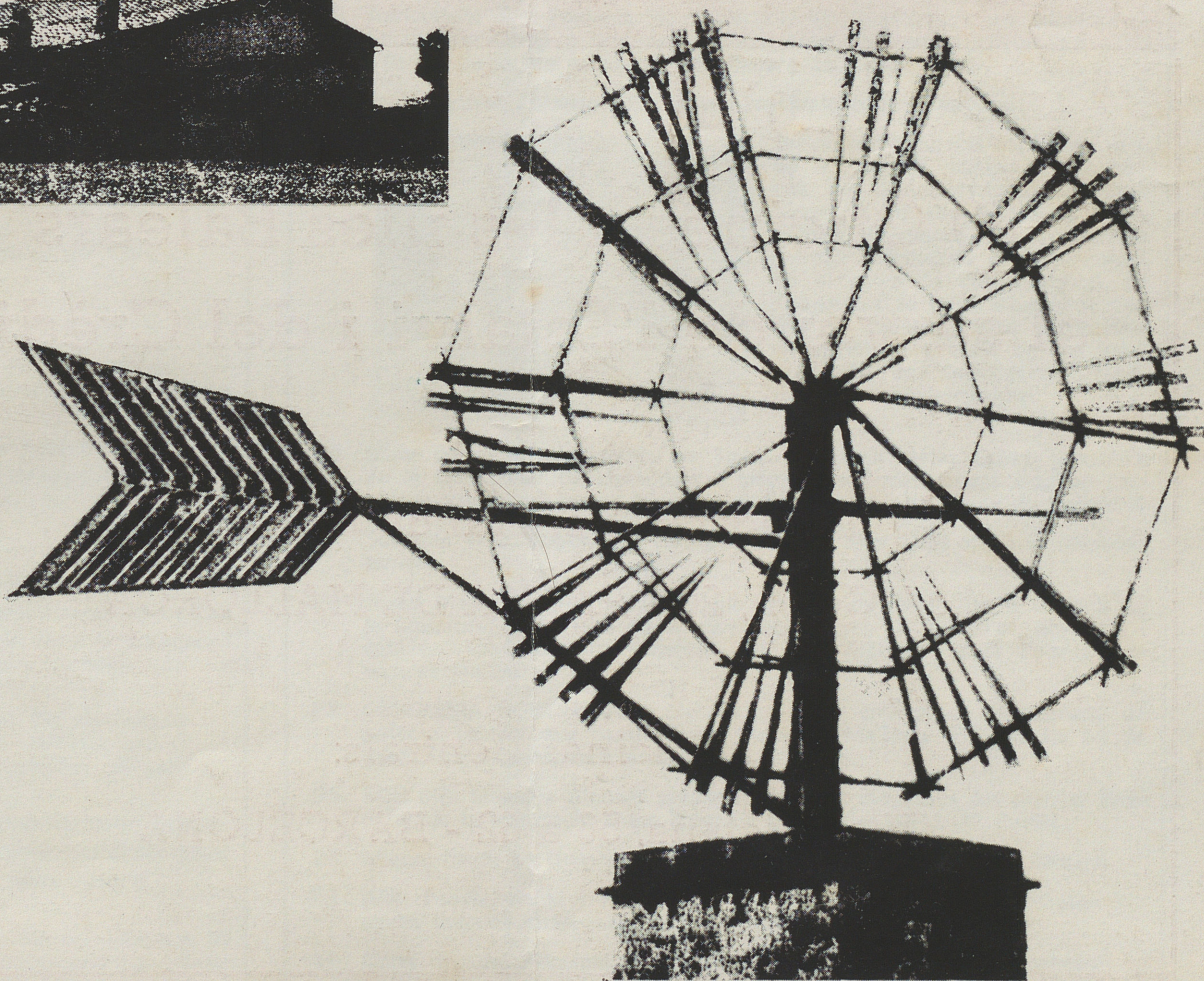
WUC

SEMINARIO SERAFICO MAYOR
COLEGIO LA PORCIUNCULA
PALMA DE MALLORCA, ESPAÑA

juliol-agost 76 | nº 661 | 25 pts

EL CAMP A LES ILLES DEMOCRÀCIA I AUTONOMIA URGENTS.

CAIXA de PENSIONS per a la Vellesa i d'ESTALVIS

**60 Oficines a les illes Balears
al servei de l'Estalvi i del Crèdit**

Delegació General de Balears:

c/. Colón, 20 - PALMA DE MALLORCA

Oficines Centrals:

Via Laietana, 56 a 62 - BARCELONA

LLUC

JULIOL-AGOST 76

PORTADA

Vet ací un número dedicat a un dels problemes més greus que les Illes avui tenen plantejats: el nostre camp.

Portada de Ferran Sintès

Foto: Toni Ramis

LLUC

Revista mensual, n.º 661

Any LVI

Direcció:

PP. Missioners dels Sagrats Cors
Monestir de la Real - Ciutat de Mallorca

Informació i correspondència:

Apartat de Correus n.º 619

Telèfon 22 32 99

Palma

Director: Bartomeu Suau Tugores

Conseller-Delegat: Manuel Soler i Palà

Caps de Redacció: Josep M. Llompart i
Pere Llabrés i Martorell

Subscripció: 250 ptes. anuals

Estranger: 300 ptes. anuals

Preu de l'exemplar: 25 ptes.

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Imp. SS. CC. - Balmes, 39

Dipòsit legal: P. M. 276-1958

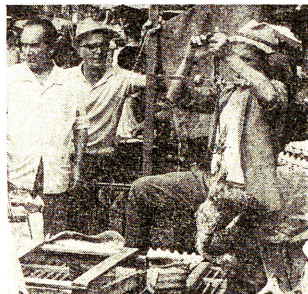
Sumari

Pàg.

2 CORREU

L'estiu és una saó que ens convida a plantejar els problemes del nostre camp: de la pagesia de Mallorca i de les Illes.

4

EDITORIAL: Per un foravila lliure i democràtic.

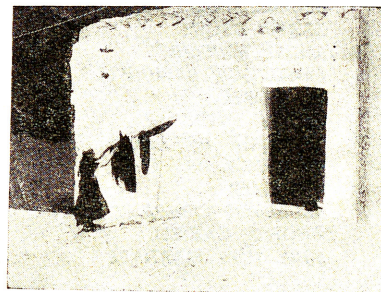
Les línies que encapçalen el nostre número estiuenc són una invitació a la classe treballadora del camp a revisar el seu present i futur, dins unes coordenades d'àmplia participació.

5 Albert Quintana, conegut ja dels nostres lectors per les seves valuoses col.laboracions, estudia l'espai rural i l'espai agrari a Mallorca, avui.

9 Agricultura dins l'autonomia, és l'article de Tomeu Fiol, que coordina la Secció del Camp a la nostra revista. Llegiu les perspectives cap a on s'hauria de moure la classe treballadora del nostre camp.

12 Joan Adrover i Mascaró: Cap a una revolució cultural pagesa.

14

Un pagès eivissenc col.labora també en aquest número presentant-nos les característiques, els problemes i les esperances de l'agricultura eivissenca. És una relació gairebé exhaustiva del que passa en el camp de l'illa germana, on l'oligarquia fa tants d'esforços perquè el cooperativisme democràtic no arribi més enllà en els seus propòsits de democratitzar realment el camp eivissenc.

16 D'una conversa mantinguda per Tomeu Fiol amb Mateu Salort, president de la Germandat de Llaradors d'Alcúdia, en podeu treure àmplies conseqüències sobre aquest interrogant: La pagesia, una classe de transició?

19 Sebastià Verd: Pagesia de Mallorca i de les Illes. Unió cap a la reestructuració.

20 Josep Maria Llompart comenta amb profusió de dades, de la història de la literatura, el miratge de la vida pagesa com La vida d'or, enyorada i cantada —amb tan poc realisme— per Joan Alcover i tants d'altres dels nostres poetes.

23 L'ESGLÉSIA NOSTRA. Pere Llabrés us fa la crònica de la setmana de pastoral urbana, que tingué lloc a Ciutat de Mallorca, els passats 5-9 de juliol. Una Església més encarnada a Mallorca.

25 ESTUDIS. Manuela Alcover presenta els trets biogràfics del general Prim a rel de la publicació d'una biografia del militar per J. M. Poblet.

27 Miquel Rayó: La Dragonera. Futur incert d'una de les petites Balears.

28 ART. Poesia visual i muntatges, per «Crònica de Tres». Espliquen les seves tasques pictòriques Andreu Terrades i Bartomeu Cabot.

31 Carta des del Principat de Catalunya, per Biel Mesquida i Amengual.

Correu

LLUC oberta a Eivissa

La redacció de **LLUC** ha cregut necessari contestar a la carta d'un grup d'eivissencs publicada el mes de juny a la nostra revista, no per fer cap rèplica a les protestes contra el centralisme marginador, ni per mirar de trobar excuses o justificacions, sinó per solucionar, si és possible, els inconvenients que hi pugui haver.

Es cert que la queixa no ens afectava només a nosaltres, ja que es feia referència als mitjans de comunicació en general, i a altres iniciatives que no depenen de nosaltres. No obstant això, com que la carta va ésser adreçada a la nostra revista, creim que es mereix una explicació nostra. I que els altres al·ludits hi diguin la seva, si també volen.

Per damunt de tot, com dèiem abans, volem posar remei a la pràctica (no ho deim per dir-ho) a qualsevol casta de deficiència que impedeix a **LLUC** ésser una revista de **totes** les Illes.

Per aquest motiu hem procurat sempre que fossin els propis eivissencs els qui parlassin de la seva realitat, quan deixàrem de rebre les excel·lents cròniques de Marià Villangómez (ocupat en altres tasques), vam intentar trobar a Eivissa un nou corresponsal, entre els periodistes de l'illa. Algun dels firmants de la carta pot tenir-ne notícia.

Reiterem ara públicament la nostra voluntat de tenir col·laboradors a Eivissa, i ens posam a la disposició dels firmants de la carta per aconseguir-ho: les nostres pàgines els són obertes de bat a bat si hi volen escriure. Estam oberts a tota proposta que ens puguin fer en aquest sentit. Esperam la seva ajuda per desfer aquest i qualsevol altre vestigi de centralisme. Llitem plegats contra la comoditat que ens fa oblidar la perifèria o esperar-ho tot fet del centre.

Respecte a l'article sobre els intel·lectuals eivissencs, volem fer constar que, havent-lo encarregat a Isidor Marí, ell mateix va creure més oportú que el fes un observador de la realitat eivissenca com Francesc Parcerisas. Les ocupacions de l'escriptor català resident a Eivissa no ho feren possible, i som els primers a lamentar que no hi hagués hagut altra solució. Esperem que no torni passar.

LA REDACCIO

Dos atemptats contra la lliure expressió

Senyor Director:

Li pregam que publiqui aquesta carta a la revista que vostè dirigeix.

En els darrers dos mesos han ocorregut a Ciutat dos incidents prou greus, dos atemptats a la lliure expressió contra dues exposicions de dos grups plàstics de l'illa:

El dia 1 de Maig un comando del P.E.N.S. entrà a l'Institut «Antonio Maura» i va destrossar, pintant-les o trencant-les, les obres que exposaven Cacho Chacón, Ferrer Vicedo, Páez Cervi i Horacio Sapere.

El dia 3 de juny, la policia clausurà l'exposició del grup CRIADA en el Col·legi d'Arquitectes.

Davant aquests fets, els plàstics que signam el present escrit, manifestam la nostra preocupació, ja que l'Art, com tota manifestació cultural, no pot estar sotmès a cap tipus de control, i perquè rebutjam tota acció contrària a la comunicació Art-Poble.

ANGEL SANMARTIN
BARCELO ARTIGUES
PEP CANYELLES
FERRER VICEDO
HORACIO SAPERE
BARTOMEU CABOT
TINUS
CACHO CHACON
PAEZ CERVI
JEMA FERNANDEZ
VICENC TORRES
XAVIER TERRASA
TERESA ATIENZA
TONI TORRES
TONI ROIG
ANDREU TERRADES
CARMEL ROIG
MIGUEL ANGEL FEMENIES
XAVIER LLORET
ANGEL MUERZA
FRANCISCA RAMONELL
M. MORELL
ESTHER OLONDRIZ
ADELAIDA MURILLO
FANCESCA JAUME
P. OLIVER
M. MARTI COMPANYY
ONOFRE CASTELL
JOSE LUIS MARTINEZ

L'actor mallorquí

F. Bonanova

Sr. Director.

La revista «Serra d'Or» (febrer de 1976) publicà una nota demanant informació sobre l'actor cinematogràfic mallorquí Fortunio Bonanova —pseudònim de Josep Lluís Moll— per a la **Gran Enciclopèdia Catalana**. Hermenegild Giner, en carta del 17/6/76 remeté a Joan Carreras i Martí —director de la GEC— un aplec de dades interessantíssimes sobre l'actor mallorquí. Crec que és una informació del màxim Interés i que bé ho paga reproduir-la.

Vull recordar que Fortunio Bonanova —juntament amb Joan Alomar, Jorge Luis Borges i Jacob Sureda— signa el **Manifiesto del Ultra**, publicat a la revista «Balears», núm. 130, any V, 15 de febrer de 1921, document clau de l'Ultraisme i gal-

rebé fita inicial de l'avantguardisme plàstic i literari a Mallorca. I encara hi ha prou punts obscurs en la vida de Fortunio Bonanova! Quin és el seu segon llinatge? De quina família procedia? I la data exacta de la seva naixença? No sabria dir si la seva col·laboració amb l'avantguardisme a Mallorca es limità a la signatura episòdica d'un document o s'hi tengué amb Joan Alomar, Jacob Sureda i la resta unes inquietuds comunes de renovació cultural. I, més encara: fins quin any sojornà a Mallorca i de quina manera anà a raure als Estats Units per integrar-se dins el món cinematogràfic?

Hi haurà qualque mallorquí —curiós o de bona memòria— que ens pugui esbrinar algun interrogant sobre Fortunio Bonanova? Per al qui vulgui respondre a la crida, les pàgines de «Lluc» resten obertes.

DAMIA FERRA-PONÇ

17 de juny de 1976

Sr. Joan Carreras i Martí
Director
Gran Enciclopèdia Catalana, S. A.
Via Laietana, 171, 4rt 1.^a
Barcelona-9

Senyor,

El 6 d'abril vaig tenir el gust de trameure-us una informació sobre el Dr. Fèlix Martí Ibàñez. Torno a escriure-us ara i en resposta a la vostra nota apareguda al número de febrer de 1976 de Serra d'Or (jo rebo la revista dos mesos més tard) demanant on viu l'actor Fortunio Bonanova (Josep Lluís Moll), fetes les recerques del cas vull comunicar-vos que va morir el 2 d'abril de 1969 a Califòrnia. Aquesta data em va ser facilitada per la Screen Actors Guild (Gremi d'Actors Cinematogràfics) de Hollywood, Los Angeles.

Ahir vaig tenir ocasió de copiar del microfilm del New York Times, on es va publicar la seva necrològica el 4 d'abril de 1969, el que a continuació tradueixo de l'anglès. (Les dades entre parèntesi són meves i resultat de les meves recerques i activitats com a publicista cinematogràfic en castellà i traductor de pel·lícules i noticiaris (vaig narrar alguns també) amb la MGM, Universal International Pictures (1950-58), Paramount, etc., durant 25 anys.

«Fortunio Bonanova, actor característic. Woodland Hills, Califòrnia, 3 d'abril UPL.—L'ex-baríton d'òpera i actor característic Fortunio Bonanova va morir dimecres vespre a l'hospital Motion Picture County House and Hospital (Llar i Hospital de la Indústria Cinematogràfica del Comtat). Tenia 73 anys.

La mort del Sr. Bonanova s'atribueix a lesions que es va produir al cap en una caiguda el diumenge.

El Sr. Bonanova havia nascut a Palma de Mallorca, Espanya i debutà com a cantant d'òpera en «Carmen» a París els anys vint.

El seu debut cinematogràfic als Estats Units tingué lloc en la pel·lícula «Citizane Kane» (El Ciutadà Kane, on va també

debutara i cine Orson Wells en el paper del protagonista) en 1941.

El sobreviu la seva esposa Joan.

La carrera cinematogràfica de Fortunio Bonanova coincidí amb les frívols pel·lícules musicals dels anys quaranta com «That Night in Rio» (Aquella Nit a Rio) que protagonitzaren Don Ameche i Carmen Miranda, i «Brasil» que va tenir a en Tito Guizar per protagonista.

En 1930 aparegué en el teatre a Nova York al costat de (la gran actriu) Katherine Cornell en el paper principal masculí en l'obra «Dishonored Lady» (Dama Deshonrada) representada en l'antic Empire Theatre».

Adjunta trobareu una llista amb totes les pel·lícules en què va treballar Fortunio Bonanova, per ordre cronològic. Els títols són en anglès car no sempre els que porten en castellà són iguals per a Latinoamèrica i Espanya.

Sóc a la vostra disposició per al que vulgueu manar per a contribuir a l'obra de la Gran Enciclopèdia Catalana en pro de Catalunya i els catalans. Modèstia apart, per les meves activitats com a publicista i traductor tècnic (automobilisme, computadores, etc.) i general, em considero bastant ben informat i tinc moltes fonts de consulta sobre una gran varietat de temes.

Hi ha un fet molt interessant i és que per molts anys, la direcció publicitària de les companyies de pel·lícules nordamericanes ha estat a mans de catalans, i encara ho és en part, dins el terreny de les versions en castellà (i portuguès) de pel·lícules, i publicitat en aquesta llengua. Tenim, per exemple, el cas d'en Fortunat Baronat (no sé pas si l'hauréu mencionat a la vostra enciclopèdia, però s'ho mereix). Inclús trobareu fotocòpies de la seva necrològica al Times de Nova York. Si voleu una foto, en tinc.

Un altre fet interessant per a l'article sobre la ciutat de Nova York és que al parc zoològic del Parc Central de Nova York n'hi ha un petit zoològic infantil que va estar concebut per artistes catalans, i a l'entrada a sobre d'un arc hi ha el rellotge de carilló «Delacorte Clock» amb figures daurades d'animals que desfilen circularment mentre s'escolten cançons folkloriques de diversos països a diferents hores. Allà cap a la una, una hora molt bona, perquè la gent que surt de les oficines a esmorçar hi va a passejar, el rellotge toca... La Pastoreta! Un dels artistes que hi van prendre part en aquesta obra és en Ferran Texidor, pintor, dibuixant, il·lustrador fa molts anys de «cromos» de xocolata, i per molts anys director artístic de Dell Publications de Nova York, una molt important editorial. Un altre d'aquests artistes va ésser Josep De Creeft. Dieu-me si voldrieu informació en aquests respectes.

Cordialment,

H. GINER

Pel·lícules que va fer en Fortunio Bonanova

Careless Lady, 1932
Successful Calamity, 1932
El Desaparecido, 1932
Poderoso Caballero, 1936
Romance in the Dark, 1938
Tropic Holiday, 1938
La Inmaculada, 1939
I Was an Adventuress, 1940
That Night in Rio, 1941
Citizane Kane, 1941
Blood and Sand, 1941 (Sangre y Arena)
Moon Over Miami, 1941
A Yank in the RAF, 1941
Mr. and Mrs. North, 1942
Sing Your Worries Away, 1942

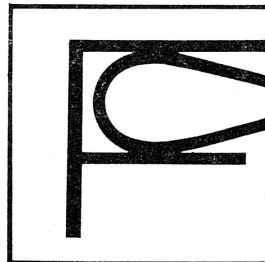
Obliging Young Lady, 1942
Larceny, Inc., 1942
Girl Trouble, 1942
The Black Swan, 1942
Five Graves to Cairo, 1943 (Cinco Tumbas al Cairo)
For Whom the Bell Tolls, 1943 (Por quién doblan las campanas)
Ali Baba and the Forty Thieves, 1944
Going My Way, 1944
Double indemnity, 1944
Mrs. Parkington, 1944
Brasil, 1944
A Bell for Adano, 1945
Man Alive, 1954
Monsieur Beaucaire, 1946
Fiesta, 1947
The Fugitive, 1947
Romance in the High Seas, 1948
Adventures of Don Juan, 1948
Angel of the Amazon, 1948
Whirlpool, 1950
Nancy Goes to Rio, 1950
September Affair, 1951
Thunder Bay, 1953
The Moon is Blue, 1953
Second Chance, 1953
So This is Love, 1953
An Affair to Remember, 1957
Thunder in the Sun, 1959

Diario de Mallorca

un diari

per a tots els mallorquins

Fotogravats A. Comas

- FOTOGRAVAT
- OFFSET
- DEPARTAMENT DE DIBUIX
- CREACIÓ GRÀFICA
- FOTOGRAFIA INDUSTRIAL
- ARXIU FOTOGRÀFIC
- NYLOPRINT I
- FOTOCOMPOSICIÓ

C/. Emperatriu Eugènia - 1 - D - telèfons. 294650 - 54 - PALMA.

Per un foravila lliure i democràtic

Després d'un any d'existència de la Secció del Camp de l'Obra Cultural Balear, l'equip que l'ha mantinguda activa presenta ara un número amb predomini de temes relacionats amb el nostre món rural i la seva conflicti-
vitat.

Foravila necessita aquesta atenció i molta més. Tant és així que hem de reconèixer que aquest tipus de treballs escrits no donaran el fruit que n'esperam si no arriben a ser, per una banda un reflexe molt directe i autèntic de la problemàtica pagesa, i per l'altre un component més d'un procés totalment renovador de l'estructura socio-econòmica rural, procés en el qual hi predominin les realitzacions pràctiques, controlades pels treballadors de la terra.

Haver-nos de moure dins les aigües polítiques actuals, evident continuació de les que varen veure néixer la Secció del camp, ha estat una de les causes per les quals les nostres activitats s'han desenvolupat més aviat en un terreny teòric que pràctic.

Tot i que els temps que correm no siguin els més afavoridors per dur a terme una acció àmplia, no per això oblidam que qualsevol treball teòric és estèril si no va acompanyat d'una pràctica.

Altres motius, el que encara només ens trobam en un període de mentalització d'alguns sectors pagesos, creim que tenen la seva explicació en les condicions què han predominat dins el nostre camp d'ençà de la irrupció del franquisme: una total usurpació del poder decisiu del pagès (per part dels grups dominants), mitjançant la seva exclusió sistemàtica de qualsevol càrrec o participació democràtica; una política de preus encaminada a mantenir la producció rural en un estat de constant inestabilitat, cosa que ha contribuït a crear una mentalitat conservadora i aliena respecta de la solució dels propis problemes, des del moment que el pagès ha hagut de dedicar tota la seva atenció i feina al manteniment de la seva economia particular, de cada vegada més poc rendable. Tot això ha anat compaginat amb una repressió de qualsevol persona o grup que fes menció de voler anar en contra d'aquestes condicions injustes.

D'altra banda el fet d'elaborar un treball teòric que, analitzant profundament l'estat actual del camp, sigui capaç de donar unes alternatives viables d'acord també amb tota una sèrie de canvis polítics que es poden preveure, ja representa de per si mateix una gran passa endavant i que a hores d'ara ningú ha gosat donar. Engrescar el pagès és molt difícil, però encara ho és més sense tenir una seguretat total en el programa que es vol realitzar, es a dir, en el lloc concret a què es vol arribar.

Foravila, creim que més que qualsevol altre sector de la producció no pot ser dirigit més que per la pròpia

editorial

població que hi treballa i des del lloc on es treballa. I aquest és un dels factors que primer hem sentit reivindicar a la ruralia, fins al punt de no poder-se concebre ni tan sols un «centralisme» de Ciutat respecte dels pobles.

Sobre la viabilitat d'una autogestió comarcal se'n comença a parlar en els mateixos medis agropecuaris. I si funcionen algunes cooperatives a gust del pagès és allà on s'ha trobat una mica de llevanya de democràcia.

Són detalls que demostren que la imatge que se'ns ha volgut oferir del pagès, insolidari, malfiat i conservador no són més que cabòries, producte de la inventiva dels detentors del poder. I demostren també que dins un estat de llibertats polítiques el pagès esborrarà aquesta falsa imatge i es responsabilitzarà de la reconstrucció de foravila. També és ver, però, que els pagesos que han viscut la repressió de més a prop, i pensam en els de més edat, tenen més mal de fer creure en el redreçament del camp que les generacions joves.

És, doncs, ben hora de fer front a aquesta constel·lació de factors adversos. Uns per un vent i els altres per l'altre tenim el compromís i la necessitat urgents de dedicar la nostra atenció a la pagesia. Fet i fet, la nostra dependència a ella, com a font d'aliments, anirà en augment de dia en dia; qualcú ja ha dit que en un futur no gaire llunyà «qui disposi dels recursos naturals d'alimentació, disposarà del poder». Una raó més per a no deixar la nostra pagesia en mans de qui fa mal ús d'aquest poder.

Volem que els treballs d'aquest número s'interpretin tan sols com unes impressions d'algunes persones que de qualche manera se n'han temut de la crítica situació que travessa el camp. Insistim, doncs, en la necessitat d'elaborar uns estudis més amplis i seriosos. Per a això cal sobretot escoltar el pagès, donar-li motius i possibilitats per a que surti del seu enquistament, és a dir comprometre'l en la reestructuració del que suposa el seu propi medi de subsistència.

Convidam els pagesos a llegir i comentar aquest número. Qui pugui i vulgui que col·labori d'aquesta manera en la marxa cap al recobriment dels drets de la classe treballadora del camp.

Al cap i la fi aquestes planes van adreçades a ella.

Espai rural i espai agrari a Mallorca

L'evolució del capitalisme espanyol i europeu en els darrers vint anys ha conduït a crear, en determinades zones, àrees d'explotació turística intensiva, mentre una part creixent de les classes mitjanes i populars dels països industrials han pogut anar incorporant les «vacances al sol» al seu programa de vida habitual, procés inseparable del control progressivament major a aquest turisme de masses per a grans empreses —els «tour operators»— que actuen en el mercat internacional com oligopolis de demanda. En aqueix mercat cal entendre la situació de Mallorca, com a «holiday resort» o plaça d'explotació hotelera intensiva, i l'organització de l'espai que consegüentment s'ha produït. Evoquem-la breument abans d'analitzar en concret l'espai rural.

ORGANITZACIÓ GENERAL DE DE L'ESPAI A MALLORCA

L'illa en el seu conjunt representa un espai per a l'oci de les poblacions industrials europees (anotem de passada com aquesta producció d'espai d'oci és conseqüència, asimètrica, de la industrialització capitalista). Com a tal espai d'aprofitament intensiu, desencadenat pel famós «boom» dels anys seixanta —enteneu desenvolupament de l'estratègia dels «tour operators»— ha sofert importants transformacions i reajustaments respecte de la situació tradicional per tal de complir la seva nova finalitat. N'ha estat la primera la macrocefàlia de la Ciutat de Mallorca, és a dir, la concentració d'una gran massa de població —mes de la meitat de la de Mallorca— en la seva capital, a fi que aquesta pogués desenvolupar les complexes funcions de gestió, producció i serveis que n'exigien la nova estructura del sistema productiu.

A l'extrem oposat, la segona transformació important de l'espai insular ha estat l'espectacular procés d'urbanització de la costa, on els sectors del sud, sudoest, est i nord presenten una notable continuïtat de l'edificació, integrada majoritàriament per residències secundàries. Ja aquest fet de per si suposa una alteració notable del paisatge tradicional, en el qual població i nuclis residencials han fugit sistemàticament del litoral. Però, alerta, aquest impressionant cinturó de ciment de la vorera perifèrica mallorquina —i aquest és un dels aspectes més originals i interessants de l'actual organització de l'espai— no suposa realment canvis substancials en l'hàbitat de la població, i molt menys

Els nostres pobles

de la població rural. És fonamentalment expressió de l'edificació hotelera i, en segon lloc, de l'extensió recent de la urbanització secundària —residències utilitzades només d'estiu i/o als finals de setmana—. De cap manera suposen un canvi en la localització permanent de la població «resident», que viu a Ciutat o en els altres nuclis històrics, els «pobles».

UN ESPAI RURAL TRANSFORMAT

El que hem exposat fins ara significa que la població mallorquina que no ha emigrat a Ciutat segueix residint als centres tradicionals. Més encara, aquests atreuen àdhuc masses d'immigrants que vénen de la península i empleats dels serveis d'hostaleria, de la indústria de la construcció o d'altres activitats econòmiques de tipus secundari i terciari més o menys induïdes pel turisme. Naturalment això vol dir que aquests nuclis tradicionals tenen una diversificació funcional molt més gran que la que tenien abans, si no l'han transformada completament. Amb altres paraules: els «pobles» de Mallorca segueixen essent, a part de Ciutat, els llocs de residència de la població, però aquesta ja no és majoritàriament o totalment agrària, sinó que es dedica a altres funcions, industrials o de serveis. La gent segueix vivint en aquests pobles, si bé aquests han deixat de ser en gran mesura agraris. És a dir, estan en presència d'un espai rural que no és exactament espai agrari; exagerant —després matisarem— estam davant un camp sense camperols.

Òbviament, la primera conclusió que en cal treure d'aquesta situació és l'existència d'una separació notable entre els espais de residència —els «pobles»— i els espais de producció d'oci —la costa «urbanitzada»—. Aquestat contradicció —que al meu judici fins ara s'ha senyalat poc o gens— mena al subaprofitament de la infraestructura muntada a la costa, on gran part de les vivendes —xalets, hotels, apartaments...— resten deshabitades una gran part de l'any. En segon lloc, aquesta diferenciació de l'espai de les activitats obliga o suposa uns desplaçaments diaris de la població activa, ja que aquesta resideix als pobles —és a dir, més o menys a l'interior— i fa feina a la costa, almenys pel que fa als serveis hotelers i en gran part a la construcció. I aquests desplaçaments són possibles gràcies a la difusió dins l'illa dels mitjans de transport que, juntament a les dimensions objectivament reduïdes que han d'afrontar, han produït un notable «efecte d'encongiment» del territori. En tercer lloc, aquest espai diferencial de què parlem i la marcada estacionalitat que el turisme presenta fan que, fora de l'estiu, molts de «pobles» tinguin una població major i, consegüentment, unes relacions més intenses —un «ambient» més atractiu— que les zones turístiques costeres, que d'hivern semblen desolades i desèrtiques: mudes, endemés d'aberrants.

Cal preguntar-se per què la població s'ha estimat més seguir habitant als nuclis històrics en lloc d'emigrar cap a les noves urbanitzacions lito-

als, que en gran part són els seus centres de treball. Al meu judici, a part de l'esmentada estacionalitat turística, caldria assenyalar dues causes bàsiques:

1.—L'existència de fet d'una infraestructura de vivendes i serveis que atreu sobretot perquè els nous complexos litorals no tenen suficient diversificació, són cars i no presenten serveis adequats. Més encara, durant l'hivern són centres despoblats, sense animació, com ja hem dit.

2.—Els transports no es limiten a facilitar globalment la circulació i l'intercanvi, permetent la proliferació de les corones de nuclis-dormitori dels quals parlarem més endavant, sinó que la seva estructura asimètrica, desigual, provoca un impacte diferencial acusat en l'ús de l'espai. En efecte: com que els complexos hotelers de la costa han estat pensats com a lligats funcionalment a Ciutat —vegi's l'aeroport— i no amb els nuclis immediats de l'interior, no hi ha pràcticament línies d'autobusos transversals des de l'interior a la perifèria, sinó al llarg d'aquesta en direcció a Ciutat, i això encara només en els nuclis més importants i acostats a la capital. És a dir, els transports col·lectius segueixen essent fonamentalment els tradicionals ja que les agències s'encarreguen d'organitzar llurs transports col·lectius reservats als clients. Tot això vol dir que només aquelles classes que disposen de vehicle familiar o individual gaudeixen de llibertat real en llur localització. Nogensmenys, les classes proletàries, en haver-se d'ajustar als sistemes col·lectius, segueixen localitzant-se en els nuclis històrics, que són gairebé els únics que en tenen. I és molt significatiu que tal concentració es realitzi, fora de Ciutat, principalment al llarg dels eixos que tenen ferrocarril (Ciutat-Bunyola i Ciutat-Inca), més barat i amb majors freqüències en general.

Tal com es desprèn del que hem dit, sembla evident que, per entendre la configuració del «camp» mallorquí, cal comptar no sols amb la coneguda desagrarització —enorme disminució dels efectius humans dedicats a l'agricultura—, el consegüent envelliment de la població agrària restant a l'exode rural cap a Ciutat. És necessari, endemés, tenir present la transfor-

mació i diversificació que en llurs funcions han realitzat molts de municipis que abans eren massivament agraris. Perquè els pobles segueixen estant enmig del «camp», però han canviat llur funció i la seva població segueix depenent poc per a la seva subsistència de l'activitat agrària. Al meu entendre, l'efecte innovador més important d'aquesta situació és la destrucció definitiva de la famosa oposició camp-ciutat, que històricament ha enfrontat a Mallorca els ciutadans i els pagesos. Actualment, l'organització de l'espai impedeix evidentment assimilar camp a activitat pagesa i ciutat a activitat secundària, puix totes les funcions es troben àmpliament disperses per la superfície de l'illa. El manteniment d'aquella assimilació, i en conseqüència del concepte d'oposició camp-ciutat, no deixa de ser una elaboració ideològica —en el sentit marxista del terme— que tracta d'emascarar les vertaderes oposicions i contradiccions, que es donen fonamentalment entre espais i aprofitament intensiu i d'aprofitament extensiu (bé siguin agraris o turístics), entre espais de producció, espais d'oci i espais de residència, i sobretot, entre classes socials, els antagonismes de les quals coven i expliquen les distintes diferenciacions d'espai o, millor dit, la mera existència d'un «espai diferencial».

UNA TIPOLOGIA FUNCIONAL DELS «POBLES» MALLORQUINS

Fins ara hem parlat dels «pobles» en bloc. És evident, nogensmenys, que les mateixes exigències del desenvolupament capitalista de l'illa, unides a la seva actuació sobre un espai ja fortament diferenciat per l'evolució històrica de formacions socials anteriors, han produït efectes molt matisats, de tal forma que no tots els pobles illencs han sofert amb la mateixa intensitat les transformacions funcionals abans descrites ni tots els que les han conegudes ho han fet en el mateix sentit. Així, doncs, els fenòmens generals analitzats, en incidir de manera diversa sobre els distintes espais de l'illa, han provocat l'aparició i/o el desenvolupament de determinades funcions en determinats municipis de manera que una anàlisi funcional ens en revela una gamma

relativament àmplia de grups de municipis, caracteritzats per la seva major o menor especialització en una o varies activitats econòmiques. Per raons òbvies exposarem aquí sols els resultats, sense especificar els feixos mètodes estadístics a partir dels quals han estat obtinguts. Unicament hem d'advertir que aquest estudi ha estat realitzat en base a la població activa resident a cada municipi l'any 1970, data de l'últim cens espanyol.

L'anàlisi funcional que tractam demostra l'existència de set categories de municipis. La primera és integrada per les que podem anomenar «ciutats», per mor de la seva migrada dedicació agrícola i la varietat de les seves funcions urbanes (és a dir, les no agrícoles). Es tracta de set nuclis que, ordenats segons el seu rang urbà de major a menor importància —no necessàriament per la població— són Palma, Manacor, Inca, Llucmajor, Sóller, Felanitx i Pollença.

Un segon tipus és format pels «centres complexos de segon ordre» —Alcudia, Andratx, Artà i Santanyí—, petites ciutats per la diversificació de població activa no agrícola, que per altra banda representa una forta proporció.

Vénen seguidament els tipus que representen especialitzacions fortes en l'un i l'altre sector d'activitat. Així, el tipus III és integrat per municipis especialitzats en la funció hotelera: Calvià, Capdepera i Son Servera. El tipus IV representa una especialització similar, però en tractar-se de municipis molt petits —Deià, Escorca, Estellencs— el seu pes en el conjunt insular és forçosament migrat, i per això caldria qualificar-los de «centres de serveis de segon ordre». El tipus V és, al contrari, l'especialitat fortament en la indústria: Alaró, Algaida, Binissalem, Consell, Esporles, Lloseta, Mancor, Selva i Vilafranca. El tipus VI, en canvi, presenta forts contingents de població activa urbana (insistim: no agrícola), però sense una marcada inclinació a la indústria o als serveis, sinó amb conseqüent participació dedicada a ambdós. Els anomenarem «centres de mà d'obra diversa» i són Bunyola, Marratxí, Santa Maria, Sineu i Valldemossa.

Notem aquí un fenomen —ja insinuat— de gran interès. Els «pobles»

RÀDIO POPULAR

C. O. P. E.
MALLORCA

PROGRAMES EN LA NOSTRA LLENGUA

12'10 Cançoners d'avui
15'30 Mallorca al vent
21'00 Novel·la
16'30 Neru neru, nas (Dissabtes)
22'40 Rondalla mallorquina (Diumenge)

En freqüència modulada

9'00 Ràdio Popular és cosa nostra
12'00 Popular en viu

Mallorca, plaça d'explotació
hotelera intensiva

inclosos al tipus VI, així com alguns dels integrants del tipus V, no són centres de producció, sinó de residència de mà d'obra. Si apareixen com a centres «industrials» (per exemple) no és perquè tinguin indústries, sinó habitants que treballen a les indústries d'altres centres, ja que la població és censada on viu, no on treballa. Però això ens dona una idea de la magnitud d'aquells desplaçaments diaris entre el lloc de residència i el lloc de la feina a què abans ens referíem. Amb altres paraules: estam davant vertaders «nuclis-dormitori» que tenen per funció allotjar la mà d'obra que és la força de treball dels centres de producció propers. Tals nuclis-dormitori se situen com aurioles al voltant d'aquells, especialment al voltant de Ciutat i, en grau menor, d'Inca i Manacor.

Només l'últim tipus funcional, el setè, comprèn municipis prevalentment agraris: Banyalbufar, Búger, Campanet, Campos, Costitx, Fornalutx, Lloret, Llubí, Maria de la Salut, Montuïri Muro, Petra, Sa Pobla, Porreres, Puigpunyent, Sant Joan, Sant Llorenç, Santa Eugènia, Santa Margalida, Sencelles i Ses Salines. Un total, per tant, de 21 municipis enfront dels 52 que té Mallorca, i això sense referir-nos al seu migrat pes demogràfic en el conjunt. Adhuc alguns d'aquests municipis —especialment Campos, Muro, Petra, Sa Pobla i Sant Llorenç— presenten importants contingents de població dedicats a activitats no agràries. Nogensmenys, les indústries que tenen són directament vinculades a la producció agrària (és el cas de la indústria alimentària) o a un tipus de producció «bruta» (les pedreres, p.e.) que, en el context d'aquests municipis, és insuficient per induir altres activitats que diversifiquen les funcions urbanes.

Així, doncs, creim que queda clar que la famosa desagrarrització no ha consistit simplement en un procés quantitativament de minva de la població activa agrària, dels camperols. Al contrari, és resultat d'un procés complex de reorganització global de l'espai al camp de la reestructuració econòmica general de Mallorca. Ambdós processos indueixen efectes múltiples i diferenciats, conduint a una ocupació diferencial de l'espai en funció de les estratègies i interessos dels diversos grups i agents socials que assignen un determinat espai a la producció industrial, un altre a l'agrària, i un altre encara al turisme intensiu. En aquest context, ja és impossible seguir parlant d'un «camp» enfrontat en bloc a la «ciutat» i molt menys a la Ciutat, ja que, tal com hem vist, múltiples funcions urbanes es distribueixen amplemment per la superfície de Mallorca.

Naturalment, aquesta dispersió geogràfica de les activitats no agràries sols s'entén en el marc del capitalisme industrial avançat, en què les necessitats d'aquest últim de disposar d'espais més amplis per a funcions diferenciades troba l'indispensable complement tècnic de la difusió de mitjans de transport ràpids i la utilització a gran escala dels mitjans de transmissió instantània d'informació —p. e. telèfon—. Per la seva part, la població, gràcies a aquests mateixos avenços tecnològics, té la possibilitat de viure a un lloc i treballar a un altre, així com de disposar de certs equipaments d'ús individual —p. e. TV— o d'acudir fàcilment als d'ús col·lectiu —cine, teatres, centres d'espai—. En el context d'una organització consensual, l'agricultura o és una forma residual en un ràpid procés de deteriorament i substitució —és el cas, p. e., de la Serra de Tramontana—, o bé és una activitat localitzada en certes zones, que coneixen un procés de racionalització, inversió de capitals i diversificació dels conreus que tendeixen a aconseguir una major productivitat amb l'al·licient del mercat exigent i d'alt poder adquisitiu que suposen els centres urbans —són els casos de Sa Pobla, del Prat de Sant Jordi o de Campos, per exemple—. Aquests centres agraris difícilment poden ser equiparats a la vila, poble o llogaret rural tradicional, ja que no són inserits dins un conjunt fortament urbanitzat i en general els camperols disposen de la mateixa accessibilitat als equipaments urbans que la resta de la població activa, part de la qual —no ho oblidem— viu en els seus mateixos municipis. Aquests municipis, que sols la inèrcia històrica i una determinada «imatge» de l'espai mallorquí poden explicar el fet que els seguim anome-

nant «pobles» amb les connotacions pejoratives que tothom coneix. Més encara quan, «grosso modo» i amb totes les cauteles que calguin, podem assegurar que el pagès mitjà mallorquí gaudeix d'un «standart» de vida molt superior al d'amples capes de la població proletària urbana.

CAP A NOVES FORMES D'UTILITZACIÓ DE L'ESPAI RURAL

Els fenòmens lligats al procés de desagrarrització descrit no s'aturen aquí. Caldria recordar que amplis fragments d'aquest «camp» fortament afectats de marginalitat són ocupats els diumenges i altres festes per una multitud d'excursionistes que, per manca de parcs naturals i altres espais específicament reservats a l'oci col·lectiu, envaeixen qualsevol lloc accessible. En altres casos, les finques són utilitzades pels seus amos com a vedat de caça. Encara en altres casos, moltes possessions de les zones muntanyenques o àdhuc de les planes properes a qualche centre —és el cas de la Vall d'en March a Pollença— ja no allotgen cap pagès, sinó residents —permanents o temporers— que provenen de les ciutats. Subsistint, doncs, encara les formes paisatgístiques, producte d'un determinada estructura agrària i de l'organització de l'espai que l'acompanyava, tals formes són enganyoses i encobreixen diferents funcions en un ràpid procés de canvi.

Però, al meu judici, hi ha encara un altre fenomen que dona lloc a noves formes d'apropiació i ocupació de l'espai rural del més alt interès, ja que reflexen les contradiccions generals de l'ús de l'espai a Mallorca i perquè suposen una innovació en les directrius geogràfiques tradicionalment seguides per l'hàbitat urbà o

secundari a Mallorca. Em referesc a la proliferació, els darrers anys, d'urbanitzacions en municipis interiors o poc explotats per al turisme. Com deia, aquest fenomen és resultat d'un conjunt de mecanismes que tractarem de resumir.

En el si dels complexos turístics hotelers, l'ocupació intensiva d'espai per a l'oci induïda pels «tour operators» s'oposa a la necessitat sentida per la població autòctona d'una utilització més extensiva. En efecte, hom coneix la contradicció que engendra aquest aprofitament màxim de l'espai de l'oci, puix destrueix precisament els valors que la seva mateixa propaganda enlaira i ven: tranquil·litat, soledat, aïllament, exotisme dossificat, etc. Però el problema realment greu és que aquests espais banalitzats, estandaritzats i saturats compleixen també la funció de llocs de l'oci de la població resident, especialment de les classes proletàries que depenen dels transports col·lectius i per això no poden acudir a les àrees no intensives, més aïllades. La contradicció és palesa i doble. Per una banda, espais buits una gran part de l'any s'oposen a espais urbans saturats i sovint degradats. Per altra banda, a la saó estiuenca, coincideixen en els primers tant la població autòctona com la turística, amb l'agreujant que aquesta darrera és en definitiva la que

genera els ingressos, la que atorga la seva raó de ser al muntatge urbanístic. Així, un mateix espai és simultàniament espai de producció —i intensiva— i espai d'oci.

Tal contradicció i les disfuncions que se'n deriven es tradueixen en un moviment perceptible ja i que apunta a noves formes de valoració i apropiació de l'espai per les classes dominants. En efecte, aquestes han començat a desertar del litoral progressivament degradat en les seves condicions ambientals, cercant noves instal·lacions secundàries de caràcter marcadament extensiu que sorgeixen precisament en localitzacions interiors, lluny de les directrius tradicionals de la població urbana i, en gran mesura, en municipis francament agraris i àdhuc de conreu abandonat, la qual cosa permet de comprar a baix cost el sòl rústic. Una nova onada especulativa ja és en marxa per a aquest tipu d'operacions, ja que una part —impossible de precisar amb les dades conegudes, però certament important— de tals «urbanitzacions» s'han limitat a parcel·lar el sòl i a dotar-lo d'algunes infraestructures mínimes, sense cap edificació. Mitjançant un mecanisme ja massa repetit als darrers decennis a Espanya, la retenció d'aquest sòl, a l'expectativa de la difusió de les vivendes primàries i secundàries fora dels cascs urbans

congestionats, permetrà grassos beneficis. Concretament els municipis d'Alcúdia, Banyalbufar, Deià, Escorca, Esporles, Marratxí, Puigpunyent i Valldemossa tenen importants superfícies urbanitzades, en alguns casos «urbanitzacions senyoriales» segons la propaganda dels promotors immobiliaris, i en altres autèntiques reserves especulatives de sòl urbà.

En qualsevol dels dos casos, és evident l'accentuació del procés de substitució de les formes més marginals d'agricultura per noves formes d'apropiació, ús i explotació del sòl, més d'acord amb l'extensió globalitzadora dels fenòmens urbans i suburbans a Mallorca.

ALBERT QUINTANA PEÑUELA

Ciutat de Mallorca, juliol 1976.

**DOS LLIBRES DE MEMORIES QUE SON LA HISTORIA DE SETANTA ANYS
DE VIDA CULTURAL MALLORQUINA I CATALANA:**

**FRANCESC DE B. MOLL: ELS MEUS PRIMERS TRENTA ANYS
FRANCESC DE B. MOLL: ELS ALTRES QUARANTA ANYS**

**Document de fets viscuts durant la Monarquia, la Dictadura, la República,
la Guerra Civil i el Franquisme.**

Escrits en un estil clar i àgil, amarat d'humorisme i d'ironia.

Han estat ressenyats elogiosament pels crítics de LA VANGUARDIA, TRIUNFO,
DIARIO DE BARCELONA, etc., i d'importants revistes estrangeres.

600 pàgines de text. 140 fotografies.

És una publicació de l'EDITORIAL MOLL.

Distribució: LLIBRES MALLORCA. Fortuny, 5. Palma.

Tomeu Fiol

Agricultura dins l'autonomia

En parlar de política, sembla que a hores d'ara, i a rel d'una sèrie d'esdeveniments altament significatius (Congrés de Cultura Catalana, Campanya per l'Oficialitat del Català, aparició de partits polítics autonomistes, trobades d'intel·lectuals, Assemblea Democràtica de Mallorca, etc...), s'han anat creant unes condicions que poden incidir favorablement perquè el nostre poble recobri la seva consciència nacional. Sabem que ha estat forta l'alienació que hem patit, emperò que l'àmplia divulgació d'aquestes tesis que, fruit d'una anàlisi de la nostra història, reivindiquen la nacionalitat del poble català, anirà superant tots els traumes que ens han ofegat, especialment des de fa quaranta anys, i jugarà a favor del nostre alliberament.

Un altre aspecte sumament important de la nostra realitat és la greu crisi econòmica en què estam immersos. Crisi que arrossegam des de fa anys i que ara per ara no es preveu cap mena de solució, ni que sia per pal·liar momentàniament els seus efectes. I de dins aquest marc caòtic, hem de destacar l'alarmant situació que travessa el camp a les Illes, víctima en part del monocreu turístic, que és, tal com s'ha desenvolupat aquí, motiu de tot el desgavell.

Si abans parlava d'unes perspectives polítiques que apunten cap a la nostra autonomia, és perquè considerem que solament dins aquesta es podrà donar sortida a l'actual crisi econòmica, i perquè cal des d'ara mateix dedicar especial atenció a les nostres possibilitats econòmiques dins d'aquest futur. Vull dir que si s'han elaborat molt encertadament uns plantejaments polítics autonomistes, ningú se n'ha preocupat d'examinar els nostres recursos i d'iniciar seriosament uns estudis de la nostra infraestructura que ens donin una imatge real de les nostres possibilitats.

Actualment podem comptar amb unes investigacions sobre agricultura que ens aporten càlculs, dades i relacions d'activitats referents a les

Illes, emperò tot el més ens permeten detectar superficialment una determinada situació. Tenim les estadístiques del «Consejo Económico Sindical», l'«Informe sobre la Agricultura Provincial y memoria de actividades» realitzat per la Delegació del Ministeri d'Agricultura, o bé els estudis d'evolució econòmica que anyalment edita la «Banca Catalana», per no citar-ne d'altres, però malgrat la seva escrupulositat a l'hora de reflectir-nos les xifres i balanços de les anyades, estan molt lluny d'esser una anàlisi seriosa i de donar una alternativa econòmica al malparat sector primari. No es tracta doncs, de donar unes relacions de quilos-producte-any en uns quadrants freds i mecanicistes, cal saber el perquè de la crisi que afecta el camp, cal aprofundir

amb aquests estudis fins que es trobin autèntiques solucions. I és que quan dic que manca un vertader estudi socio-econòmic del nostre sector primari, em referesc a un projecte d'una certa amplària, que abarqui no solament la problemàtica pròpia del sector avui per avui, sinó que cara a aquest futur que desitjam, la lligui estretament als requeriments de consum de la nostra societat, i lògicament a un pla econòmic general que haurem de treure endavant dins un marc polític de no dependència.

Aquests estudis s'han de realitzar no tan sols com a necessitat imperiosa i urgent de tenir una planificació econòmica pròpia és a dir: explotar racionalment totes les nostres fonts de riquesa sense esser víctimes de cap tipus de colonialisme—, sinó

també com un nou element capaç d'influir poderosament en la presa de consciència del nostre poble, des del moment en què els assegura un auto-control, una reinversió, un desenvolupament i per tant un major nivell de vida.

No pretenc ara analitzar l'actual estat del camp, però és ben evident que fent-ne un resum, podríem confeccionar una llarga llista d'anomalies: la forta pujada dels productes agrícoles pel consumidor i el manteniment dels mateixos preus de compra al pagès per part de l'intermediari (no fa molt li pagaven al pagès dues pts. per quilo d'albercoc i el venien a 20); la manca d'ajuda per part del govern, tant econòmica com tècnica; l'èxode continu del camp, sobretot per part dels joves; la manca d'unió del pagès, que el deixa en situació indefensa; l'escassa producció (en dos anys ha disminuït quasi en un 50%), a rel de les contínues dificultats en què es troba el pagès... Tot això condueix a una situació de forta crisi, una crisi que augmenta d'any per any. La solució requereix una profunda transformació, i perquè canviï l'actual estat de foravila, hauran de canviar moltes de coses, i és més, no es podrà transformar un sector independentment dels altres, ni es podrà introduir tampoc cap tipus de transformació seriosa mentre que no recobrem la nostra iniciativa i sigui el poble de les illes

el que planifiqui i administri la seva economia. Seria per tant il·lusori pensar que dins l'actual situació política es podran donar solucions mínimament positives. Es de preveure una tasca llarga, complexa i espinosa. Abans de parlar de reforma agrària, cal parlar de democràcia, llavors, és d'esperar que juntament amb un equip de tècnics, siguin els pagesos els protagonistes d'aquesta reforma, en funció sempre de tota la col·lectivitat. I això, als que ara ostenten la propietat, i per tant, el poder, sempre els serà molest. Ens haurèm de sotmetre, doncs, a un període de lenta transformació de les estructures agrícoles —la transició cap al socialisme— en el qual la socio-economia del sector primari travessarà diverses fases. Sense anar a cercar d'entrada uns patrons socialistes d'explotació agrària, sinó simplement com a punts de reflexió sobre la crisi actual, o com a possibles sortides d'emergència aplicables ja des d'ara, exposaré algunes suggerències, productes de la simple observació.

—**Noves formes de comercialització per als productes del camp.**—La comercialització és un dels aspectes més conflictius pel pagès. Crec que s'hauria de començar per democratitzar les cooperatives existents, enfortint la presència del pagès, i crear-ne d'altres a les zones de producció on

encara hi manquen. Llavors caldria establir uns contactes i unes relacions fermes entre totes elles, a fi que el pagès tangués «la pella pel mànec». Al pagès, desunit, li fuig totalment el control del mercat, fins i tot el control de l'oferta del que ell mateix ha produït, no té cap força ni una. Si aconseguissin fer arribar el producte directament al consumidor, és de preveure que ambdós hi sortirien guanyant, car eliminarien la manipulació de l'intermediari. Per això caldria fomentar també la formació de cooperatives de consum, a nivell de barris o de pobles. Les cooperatives pageses haurien d'instal·lar unes cambres frigorífiques capaces d'emmagatzemar el producte quan es recull a gran escala i es ven a baix preu, a més així la reserva es podria prolongar quasi per a tot l'any. Això serviria per a treure'l quan aquest és més sol·licitat i així obtenir-ne més beneficis, a més de suposar una estabilització del mercat i un control de l'oferta per part del pagès. Amb la relació directa de cooperativa de producció amb cooperativa de consum a través d'una flota de camions que fessin la distribució diària de fruita i verdura, s'aconseguirien una sèrie d'avantatges per les dues parts, emperò una sobretot: eliminar la funció del comerciant. I quant a aquest darrer, s'ha de tenir en compte que el vertader paràssit pel pagès no és el

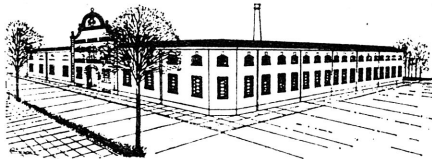
VERJO

s'oli gustós d'abans

encara es fa avui

OLI
CAIMARI

FÀBRICA D'ARTICLES DE PELL

guants

bosses

peces de vestit

i marroquineria en general

Gran Via de Colón - Telèfon 50 19 00

I N C A

majorista o distribuïdor, sinó que és el petit detallista. Mentre que el primer es dedica a comprar en gran escala, amagatzemar el producte i distribuir-lo carregant-li una petita quantitat per quilo i amb el risc de considerables pèrdues, el detallista, sense haver-se de molestar més que en comanar-lo al distribuïdor perquè aquest li ho dugui, li carrega un 30, un 40 o fins i tot un 50% al preu de cost. Dins aquesta solució, els actuals detallistes es podrien dedicar exclusivament a vendre productes manufacturats, aquells que provenen de fàbriques alimentícies, com per exemple: conserves, sucre, arròs, embutits, etc..., deixant les fruites i les verdures fresques a la lliure comercialització per part del qui els ha produït.

Cal anar cap a una producció més científica.—Hi ha una sèrie de fets que al llarg dels anys i sense que ningú hi posàs remei, poden haver contribuït a provocar l'actual desordre agrícola, amb la consegüent baixa de la rendabilitat.

—El mode de producció de subsistència a nivell familiar. Així, durant molts d'anys, les famílies camperoles procuraven de produir primerament tot el que necessitaven pel seu propi consum.

—La iniciativa particular de produir el que a cadascú li semblava més convenient —manca d'ordenació—, sense haver estudiat abans tots els factors que intervenen en una explotació agrícola, i que per tant poden fer més rendables un tipus de conreu que d'altres.

—L'abandó de les terres. Moltes d'elles foren conrades en temps de fam per la necessitat imperiosa de subsistir. Després, donat que amb el pas del temps no han estat rendables, s'han anat deixant de banda. Aqueixes terres, adaptades a nous sistemes de conreu, es podrien tornar a utilitzar.

Estudiant científicament les condicions d'una zona determinada (característiques de la terra, clima etc.) es pot procedir amb més garanties d'èxit al conreu d'un determinat producte. Hi ha molts de factors a tenir en compte (imperceptibles a primera vista), a l'hora de voler treure un màxim de rendabilitat al camp, que només amb un estudi previ podran ser degudament considerats. Posem per cas l'ametler, que ben planificat en el seu conreu, podria ésser vertaderament una font important de beneficis. L'ametler és un arbre del qual es necessiten sembrar almenys dues varietats juntes per a que donin fruit, ja que és una espècie autoestèril, i per això necessita d'una altra varietat per a que el fecundi. S'ha de procurar endemés, que les varietats que se sembren juntes siguin les més idònies. A Mallorca hi ha dins la mateixa zona moltes castes d'ametlers mesclats, i a vegades, no són les més

adequades per a fecundar-se entre elles. Cal tenir present també que de les moltes varietats d'ametler existents, n'hi ha unes que s'adapten millor a un clima determinat que les altres, per això s'han de sembrar les varietats que més convinguin a cada zona determinada de la nostra variada geografia. Tot això, sense oblidar la necessitat d'un control fitosanitari més rigorós i menys improvisat, i els aventatges que comporta una adequada mecanització (per llaurar, esquitar, tomar l'ametla, etc.), que es podria adquirir en comunitat. Aquests tipus d'observacions, ens permetrien en general, un conreu sense els traumes actuals, i una producció més elevada i de millor qualitat, i encara diria que controlable segons la demanda del mercat o de les relacions econòmiques amb l'exterior.

Exportació i autoabastiment.—La manca de rendabilitat en termes generals, del nostre camp, ens hauria de dur a una sincera reflexió sobre la necessitat d'introduir seriosament uns canvis dins els sistemes socioeconòmics d'explotació. Una reestructuració d'aquest tipus no vol dir acabar de cop i volta amb els actuals conreus, significa simplement anar a cobrir les nostres necessitats de consum, cercant el màxim de rendabilitat a la terra amb el mínim d'esforç per part del qui la treballa.

Malgrat que enguany els pagesos de Sa Pobla hagin quedat contents amb l'exportació de la patata a Londres, això no vol dir que es pugui garantir el mateix èxit pels propers anys, com també sabem tots dels fracassos de les anyades anteriors. Tenim per tant un tipus de conreu molt inestable i que en termes generals,

al llarg dels anys ha anat perdent rendabilitat. Seguint amb aquest exemple, no vull dir ara que no s'hagi de seguir fent patates, emperò una de les alternatives vàlides que hi veig al conreu massiu de la patata a Sa Pobla, és la de dedicar gran part de la seva comarca a abastir el consum de verdures fresques de tot Mallorca. No cal deixar de fer patates, cal saber d'una forma precisa quines són les necessitats del nostre propi consum, i aprofitant les extraordinàries condicions d'aquelles terres, conrar una major varietat d'hortalisses. I aquesta forma de conrar, més estudiada, es podria aplicar a totes les zones importants de producció agrícola, com són la taronja de Sóller, la ramaderia de Campos i Sant Jordi, el blat i els ametlerars de les terres seques, etc..., a fi de produir tot el que requereix el mercat, sense necessitat d'importar gairebé res. Això, aquesta explotació racionalitzada, aniria estretament lligada a la indústria turística. La seva forta demanda alimentícia sobretot durant els mesos d'estiu, fa que s'hagin d'importar la major part d'aquests aliments. Si la nostra producció fos capaç d'abastir aquesta demanda, obtindríem lògicament un doble benefici.

No cal dir tampoc les grans possibilitats que tenim amb el conreu de l'ametla, ara amb aguda crisi. Desenvolupant en tots els ordres el seu conreu, podríem donar lloc a una indústria de transformació del bessó, i exportar-lo amb certes garanties, al menys aconseguir no ésser trepitjat pel bessó americà. Planificant racionalment la nostra agricultura, crec que ben bé donaria de si com per aconseguir l'autoabastiment esmentat, després es pot pensar, segons la quantia i qualitat dels productes, en l'exportació. Tant l'ametla i els seus derivats, com la patata, tàperes i d'altres productes agrícoles, poden trobar plena acceptació al Mercat Comú Europeu en el moment en què ens sigui possible la plena participació.

TOMEU FIAL

Cap a una revolució cultural pagesa

Les circumstàncies socio-polítiques d'aquests darrers mesos han duit als diversos sectors de la producció a cercar els mitjans més escaients per a fer-se escoltar en les seves reivindicacions, al mateix temps que s'organitzen les bases mínimes i necessàries per a poder obtenir i defensar en esser arribada l'ocasió, els terrenys socio-econòmics que des de fa tants d'anys són controlats per persones i organismes deslliats dels interessos populars.

Foravila, com a sector productiu, no ha estat cap excepció. Avui es poden detectar alguns intents ben seriosos de començar a posar les coses al seu lloc. Som, per tant, a un moment històric decisiu i qualsevol passa que ara es doni tindrà moltíssima més transcendència, per bé o per mal, que la que hauria tengut fa mig any. Es per això que seria molt lloable, meditar una partida de vegades abans de començar a caminar, i veure si les passes no s'haurien de donar més curtes però més segures.

Pel que fa a la problemàtica foravilera s'hi ha de dedicar un esment especial. Crec que és fonamental que tothom qui vulgui emprendre qualsevol acció, social o econòmica, a dins aquest sector tengui ben present el que deia abans i sigui conscient de com és important arrencar coneixent bé amb quines circumstàncies haurem de treballar, enlloc de començar una tasca qualsevol creient que a foravila es podran aplicar els mateixos programes sociopolítics que a d'altres sectors. Si centram la qüestió al foravila mallorquí encara hem

d'analitzar més de prim compte la situació i les seves possibles sortides per quant la problemàtica mallorquina és prou diferent a la de les altres illes. Això no implica, en cap moment, però, una separació de les illes al moment de una planificació conjunta de l'agricultura i la ramaderia.

L'ETERNA MARGINACIÓ

Crec que no s'ha dit encara prou vegades que el principal mal de la pagesia és la constant marginació del treballador de qualsevol gestió que tengui una mica d'importància socio-econòmica. Si es vol millorar el camp sense acceptar que és el pagès qui ha de dur l'iniciativa de qualsevol acció reformadora, les millores que es puguin introduir a foravila patiran de coixera o no trobaran mai un suport autèntic per part dels treballadors.

Afirmar això des d'unes pàgines que segurament llegiran una minoria de pagesos pot semblar un intent de voler-se esbravar sense massa compromís pràctic i concretitzat. Però no és aquest el cas ja que consider que s'han d'aprofitar totes les possibilitats i a tots els nivells per a donar a conèixer fets tan importants com aquests. Ara bé, ja que parlem d'això convé recordar el principal error que pot cometre l'intel·lectual preocupat per la problemàtica pagesa: el distanciament, més humà que geogràfic, de la realitat que intenta estudiar.

Anem a veure, però, com podria donar-se un canvi d'aquestes circumstàncies.

MANCA D'UNA INTEL·LECTUALITAT PAGESA

De la mateixa manera que només solucionarà bé els problemes pagesos una organització pagesa, tampoc podrà experimentar la pagesia una revolució sociopolítica constant, si no és sota la direcció d'una pròpia intel·lectualitat, és a dir d'aquelles persones molt coneixedores del camp (que el treballin o hi estiguin lligades molt d'aprop) que tinguin una formació suficient com per a actuar d'impulsors d'una urgent revolució agrària, com a líders, pensadors, polítics, etc.

I fins quin punt és possible que aquesta intel·lectualitat emergeixi del propi medi rural? Les fornades d'estudiants mallorquins que any rera any tornen de l'Universitat fan pensar que, encara que mínima, una part d'ells deu provenir de famílies pageses. Si aquests llicenciats vénen amb un títol de metge, missèr o de biòleg dubt que arribin a preocupar-se massa de com i de qui s'ha de responsabilitzar de la situació socioeconòmica a la seva comarca. Amb uns estudis d'agronomia, veterinària o economia per ventura la mentalitat d'aquestes joves continuï més identificada amb el seu entorn pagès. Així i tot veim que són ben poques les aportacions humanes que arriben per aquest cantó.

El jovent pagès que continua treballant la terra és sens dubte aquell en qui més esperança s'ha de tenir. La realitat demostra, però, les grans dificultats que aquests joves troben en voler fer-se escoltar a qualsevol

El Drach

BIJUTERIA DE NOVELTAT

OBJECTES TÍPICS DE MALLORCA

Sant Domingo, 25 i 27

CIUTAT

Angela

MERCERIA

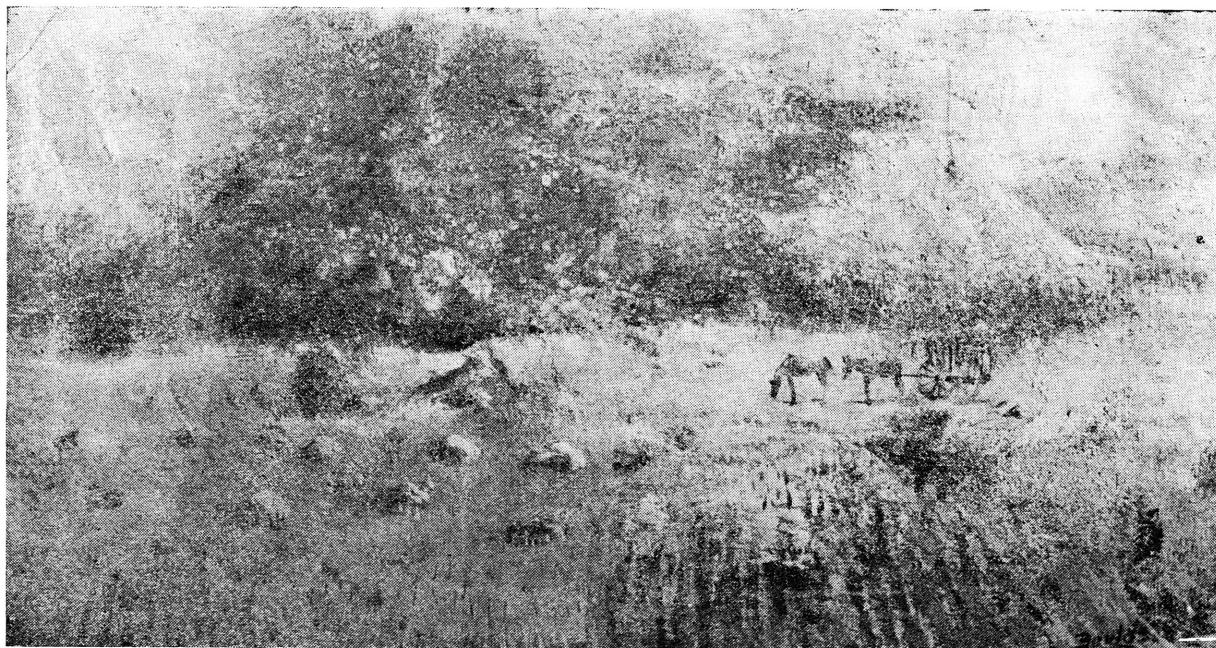
Randes - Cintes

Botons - Corbates

Especialitat en articles de modisteria

R. Muntaner, 40 - Tel. 29 37 67

Jaume II, 33 - Tel. 21 14 24 CIUTAT

acte o organisme pagès. Les dificultats provenen tant d'una jerarquització antipopular dels medis de gestió pagesa com d'una manca de preparació de la pagesia.

I és que si la pagesia pateix d'una manca de persones preparades i disposades a posar-se al davant d'acions reivindicatives, organitzatives, etc. crec que és degut per una banda, a unes causes comunes que s'han abatut durant quaranta anys i per igual sobre qualsevol intent de posar remei a aquesta qüestió. Per una altra banda, però, en aquest sector s'hi han donat unes condicions ben pròpies i contra les quals ens hauríem d'orientar, pel fet de ser menys conegudes que les que considerem comunes a tots els sectors.

En primer lloc i amb caràcter d'urgència s'ha de lluitar per la creació dels organismes que permetin plantejar i defensar les reivindicacions econòmiques del sector pagès amb garantia d'èxit. Aquest és un objectiu que ja hem sentit tractar públicament bastantes vegades. No hauria de ser, però, aquesta l'única aspiració per la qual es moguin els pagesos. Darrera aquestes reivindicacions econòmiques han de sorgir les socials, i com a una de les més necessàries l'accés a una cultura que tendeixi a capacitar la persona per a raonar, jutjar i criticar per ella mateixa. Aquesta és una aspiració bàsi-

ca si volem que dins un futur la pagesia sigui un sector totalment equiparable a qualsevol altre ja que per les seves condicions d'aïllament, la classe pagesa no ha tengut mai les mateixes possibilitats de formació en qualsevol aspecte que les que han tengut els treballadors industrials. Es per això que qualsevol programa de reforma agrària haurà d'incloure un capítol que faci referència clarament al tema dels «centres de formació» rurals. Sota aquesta denominació no hem d'admetre els actuals programes de formació tecnicista, que per mitjà d'uns curssets donats per persones alienes a la pagesia cerquen crear uns tècnics sense una base ideològica personal i que puguin ser col·locats en un cert tipus d'empresa agropecuària que curiosament sol estar fomentada i controlada per potents empreses capitalistes. No, els futurs «centres de formació» rurals no s'han d'assemblar en res als actuals. No ve ara al cas d'especificar les característiques d'aquests organismes però si que podem espinzellar els seus objectius.

He dit abans que una revolució agropecuària ha de tenir al capdavant una intel·lectualitat sorgida del propi medi treballador pagès. Els pobres mitjans educatius de què disposa avui la pagesia no fan preveure que d'ells se'n pugui esperar tal cosa. I precisament això és així perquè es conside-

ra l'educació com una tasca de desenvolupament específica de la joventut, quan en realitat la persona necessita formar-se constantment i a qualsevol època de la vida.

Escoles per a adults especialment pensades per al medi rural és una necessitat que ha de reivindicar la població foravilera, ja que sinó aquells que treballin el camp continuaran en l'actual estat de marginació social, fins i tot si les reivindicacions estrictament econòmiques són assolides.

Molt en relació amb tot això s'ha de dir que aquells que actualment i sense dependre directament de la terra ens preocupam pel seu futur hem de tenir ben clar que la nostra actuació redactant un article, donant una conferència, etc. és a títol provisional, ja que en la situació normalitzada a què aspiram seran els líders i els intel·lectuals pagesos qui hauran exigit l'accés a qualsevol mitjà de comunicació i acció social, i a través dels quals trauran els màxims rendiments de la promoció pagesa col·lectiva.

En tot cas, els actuals intel·lectuals així com els tècnics agropecuaris que vulguin col·laborar en el ressorgiment pagès no ho podran fer aïlladament, sinó dialogant extensament amb els dirigents pagesos.

Joan ADROVER I MASCARÓ

Agricultura eivissenca

Eivissa, per les seves condicions climàtiques, i de sol en concret, podria ser apta per a una agricultura pròspera i desenvolupada. La realitat és, però, ben distinta. La primera impressió que rep un visitant en arribar a l'illa és la d'un gran retard i un total abandonó de l'agricultura.

Les causes d'aquesta situació les podem atribuir a una llarga sèrie de factors. Segurament el més important seria la poca rendibilitat dels productes del camp, enfront dels d'altres sectors. A ell s'hi han d'afegir una manca de recolzament per part de l'administració; l'especulació dels intermediaris; la carestia de matèries primes i l'emigració del camp per part de la joventut, majoritàriament cap al turisme i la construcció. Donem una ullada a les activitats agropecuàries més destacables i la importància que presenten.

Cultiu d'ametler. Segurament és el cultiu més important, degut als ingressos que reporta, essent el principal producte d'exportació. La major part de les varietats d'ametla són autòctones i es troben mol diversificades (forta gall, forta punta, mollar,

roig, mollereta, fita, pau, etc.), encara que a l'hora de vendre's es classifiquen en quatre grups: fortes, mollars, fites, paus i darrerament també molletes. La varietat que domina és la de les mollars.

L'ametler es cultiva al secà i per tota l'illa, és un arbre en general molt envellit i distribuït en plantacions molt irregulars, que pràcticament ni es sulfaten, ni s'esporguen i s'abonen deficientment. Resultat de tot això són les minses produccions que no deuen arribar als tres quilos d'ametla per arbre. Fent un càlcul aproximat a partir d'una producció anual d'unes 1.500 tonelades anuals, veim que a l'illa hi ha uns 500.000 ametlers.

Amb un cultiu racional d'aquest arbre, amb tractaments adequats i suprimint els sembrats que s'hi sembraven davall estam segurs que es podria ben bé triplicar la producció en un espai de pocs anys.

Cultiu de garrofer. Després de l'anterior és segurament el cultiu més estès. Si el cultiu de l'ametler és deficient, aquest és molt pitjor. Pràcticament no s'abona. La salvació és que l'arbre s'ha adaptat molt bé al clima eivissenc i sense massa esment dona unes produccions acceptables. És també un producte d'exportació, encara que els preus generals i els ports han fet davallar molt el seu valor aquests darrers anys.

Fins fa uns pocs anys existia una petita fàbrica de destil·lació d'alcohol a partir d'aquest producte. L'excident general de vi peninsular ha fet que no estigui permès actualment l'extracció d'alcohol de garrofa.

Cultiu de cereals. El més extens és el d'ordi, seguit per la civada i el blat. Es consumeix tot a Eivissa i no dona abast a les necessitats il·lenques. Els rendiments són baixos, encara que darrerament s'han introduït unes varietats noves d'ordi que donen molt bons resultats.

Cultiu de vinya. A Eivissa hi ha pocs camps de cultiu de vinya; això sí, pertot arreu trobam una parra envoltant les feixes. Degut a la filoxera i altres malalties endèmiques les produccions han anat disminuint molt. Darrerament hi ha una certa tendència a plantar-ne de bell nou a partir de peus americans, resistents a la filoxera. Aquesta iniciativa, però, xoca amb les normes legals per a la plantació de vinya. Es una legislació uniforme per a tot l'Estat espanyol i per tant sense tenir en compte la nostra pròpia realitat.

El vi eivissenc té una forta demanda interior i es cotitza a uns preus elevadíssims.

Cultiu d'hortalisses i fruites. La superfície de reguiu varia, segons distints criteris, entre el 7 i el 8 per cent del total de terra cultivada. Si això és cert, representaria el percentatge de reguiu més elevat de les illes. L'aigua és de pou, encara que també se n'empra un poc de fonts. L'augment dels pous ha ocasionat una baixada del cabdal de certes fonts i qualcuna inclús s'ha secada.

La major part de la terra regada es dedica a la producció d'hortalisses, les quals es venen al mercat local per a la població fixa i el turisme. La producció abraça ben bé tots els tipus d'hortalissa, però hi predominen les tomàtiques, les preberes, les lletugues i les cebes. Es una casta de producció que ha experimentat una gran millora en els darrers anys, tant de varietats com de sistemes de cultiu, essent ja nombrosos els qui empen tècniques de cultiu amb coberta de plàstic per a obtenir productes primerencs.

Una altra producció interessant és la patata. Ofereix unes possibilitats molt interessants per a una possible exportació. Concretament, per la seva qualitat i primeria, així com també per l'absència d'escarabat de la patata.

En general les hortalisses poden ésser d'una gran rendibilitat degut a les condicions de mercat consumidor de què disposam.

La fruita no ha tengut gaire expansió a l'illa, la qual cosa per ventura resulti beneficiós donat l'excident general que hi ha. No obstant això, les fruites primerenques, més delicades, com ara certes varietats de préssec poden donar bons resultats en un futur.

Allà on hi ha hagut un increment important ha estat a les petites plantacions d'agris, que sempre tenen uns preus superiors als de la península.

Ramadaria. Es pot assegurar que no existeix autènticament una ramaderia eivissenca. El bestiar oví es redueix a ramats minúsculs i de tipus familiar. La producció del porc es limita als animals destinats a les matances particulars i a qualche petita explotació. Es poden comptar amb els dits de les mans les explotacions avícoles mitjanament industrialitzades.

Ara bé, ningú no pot negar que Eivissa té unes possibilitats importants per a disposar d'una ramaderia pròspera. Això requereix, però, unes inversions econòmiques que els limi-

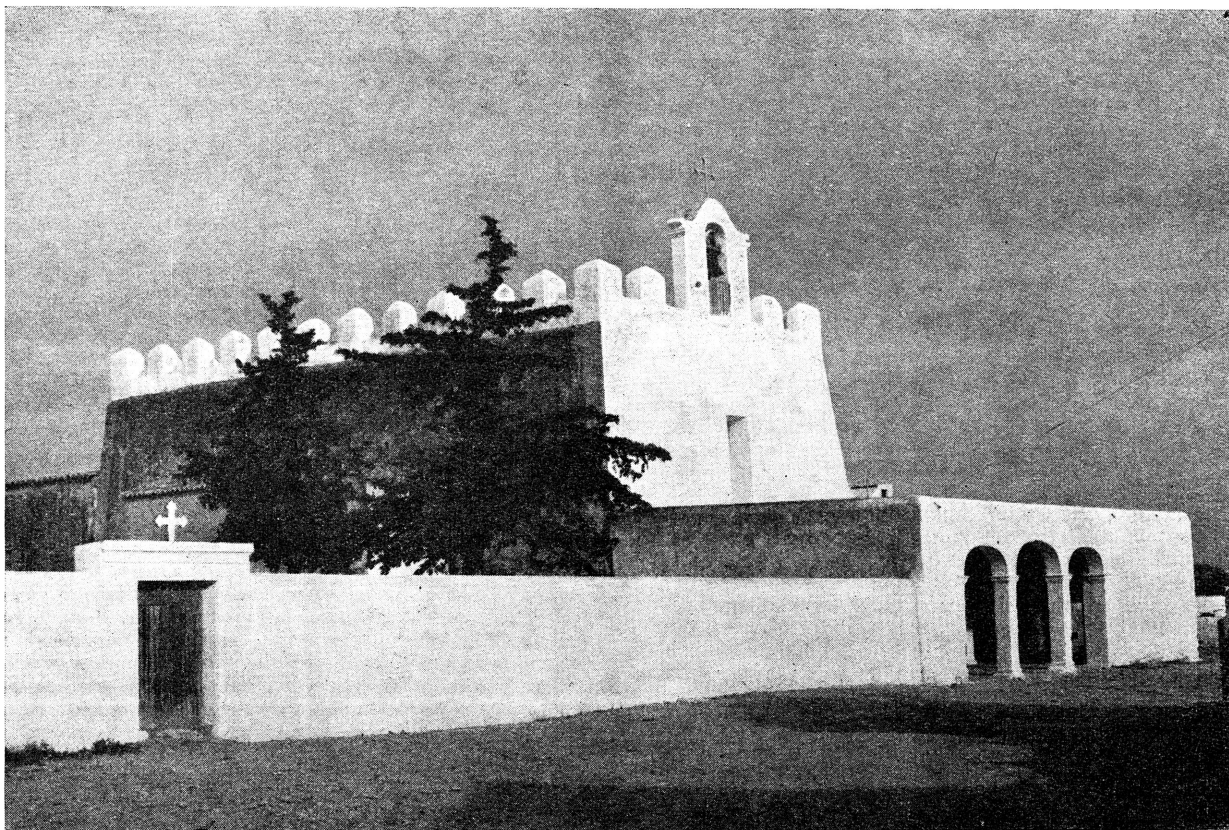
Assistència Palmesana

amb el desig de
fomentar actes
culturals ofereix
cada dissabte
teatre o varietats

c/. Ramon Llull, 11

Tel. 21 12 28

Ciutat de Mallorca

tats recursos dels pagesos no poden oferir.

ELS GRANS PROBLEMES DE L'AGRICULTURA EIVISSENCA

La comercialització. La majoria dels productes del camp d'Eivissa han estat en mans d'uns comerciants, controladors de l'exportació (ametla, garrova, patata, etc.) i de la importació (adobs, insecticides, etc.). Una autèntica resposta popular va ser la creació de la Cooperativa «**Unió Es nostro camp**» que agrupa més de 1.500 famílies pageses i que ha començat a controlar i realitzar ella mateixa aquelles funcions d'importació-exportació. La resposta de l'oligarquia a aquesta acció popular no s'ha torbat a venir i després d'un munt de traves ha culminat amb el trasllat forçós «en comisió de servicio» del cap de l'Agència d'Extensió Agrària, d'Eivissa, en Joan Calvera, promotor i encoratjador d'aquesta cooperativa. Això va succeir fa dos mesos i de llavors ençà ja han aparegut manobres i coaccions claríssimes per a dividir els dirigents de la cooperativa i fer que s'esbuqui aquest intent d'independència econòmica de la pagesia.

Un altre fet fonamental ha estat representat pel Mercat Pagès del «**Rastrillo**» de Vila. Aquest mercat de venda directa del pagès al consumi-

dor funcionava desde feia sis anys. Tothom podia anar a vendre les seves hortalisses, regulant així el preu de mercat i fent molt més rendable el seus cultius pel fet de no haver de caure com abans en mans dels comerciants.

L'Ajuntament de Vila va desmantellar el Mercat Pagès fa uns mesos, sense motius acceptats pel poble. En el lloc que ocupava, avui poden aparcar uns quants cotxes i els pagesos han d'anar d'un lloc a l'altre a oferir els seus productes.

Mirant al futur. Eivissa, com hem dit, reuneix condicions suficients per a una agricultura pròspera i d'autoabastiment de molts de productes. La gent del camp està ben disposada a aconseguir-la, sempre que no hagin de continuar com a ciutadans de segona categoria.

Per a tot això, és necessari que els beneficis que anualment deixa el turisme i que desapareixen, ningú sap com ni per on, s'inverteixin en la seva major part per a desenvolupar els recursos eivissencs, un dels més importants dels quals és la terra.

És una responsabilitat de tots els eivissencs recolzar la Cooperativa com a forma natural de defensa i comercialització de la producció pagesa. No es tracta ja d'adoptar una actitud passiva enfront del fet, sinó aportar-hi una ajuda que sempre do-

narà un resultat positiu per a tots. La Cooperativa és l'única forma d'evitar l'especulació dels productes agraris, fent possible la recuperació d'un mercat pagès lliure per a tots els pagesos.

L'ajut estatal que la pagesia eivissenca exigeix és: informació tècnica i ajuda econòmica; crèdits a baix interès i llarg termini, per a poder realitzar inversions, ara com ara impossibles, d'instal·lacions per al bestiar, conduccions d'aigua, hivernacles, noves plantacions d'ametler, maquinària, etc. A més de tot això necessitam una Escola professional que compti amb instal·lacions i finques per a experimentar noves tècniques, noves races de bestiar, altres varietats de plantes, al mateix temps que s'hi formarien joves pagesos amb idees noves i una preparació tècnica i cultural, tot això al nivell d'adequació que es mereix aquesta agricultura eivissenca nostra d'un futur no llunyà.

UN PAGÈS EIVISSENC

Tomeu Fiol

La pagesia, una classe de transició?

En Mateu Salort és un pagès d'Alcúdia que el feren, fa uns mesos, president de la Germandat de L'auradors. Ben aprop de les murades, entre vestigis de l'antiga civilització romana, hi té enclavat el seu hort. Allà, a dalt del molí, des d'on es destria gran part del terme alcudienc, hem parlat sovint del camp i els seus problemes. En Mateu és un jove actiu, inquiet, ficat de ple dins el món agrícola, i viu dia rera dia la seva angúnia. Com a bon president, i per estrenar càrrec, convocà el passat mes d'abril una reunió de la junta directiva amb l'objecte de tractar de forma oberta i democràtica, la problemàtica del camp a Mallorca. Fou aquella una sessió una mica especial, diria que d'un gran significat, ja que a més dels temes de debat —carestia dels productes de consum per part del pagès: Gas-oil, maquinària, adobs, electricitat, etc., problemes de l'ametla, manca de control de preus, abandó del camp per part dels joves, etc.—, va destacar vivament el fet de pronunciar-se per la necessària unió dels pagesos de tot Mallorca.

—La gravetat dels problemes que patim ens obliga seriosament a prendre'n consciència i plantejar-los a l'Administració. Per això és indispensable la unió de tots els pagesos. Estimam convenient també, la unió de totes les Germandats de les Illes, així com de totes les entitats representatives dels pagesos, per a l'estudi conjunt de la problemàtica del camp, amb l'objectiu d'afrontar-la solidàriament. Ha arribat el moment d'exposar clarament les nostres reivindicacions.

Foren, entre altres, paraules que en Mateu Salort, dirigí com a president a la concurrència. Aquest manifest de la Germandat d'Alcúdia va dur molta coa. El nostre company hagué d'anar a ciutat a «explicar» de què anava tot allò tan estrany que es deia per Alcúdia...

—Mateu, vos aturaren les cames, sí o no?

—De tot això no puc parlar-ne aquí, puc dir-te que se'ns va prometre ajuda. Hi hagué una certa comprensió i ganes de fer qualque cosa per a noltros.

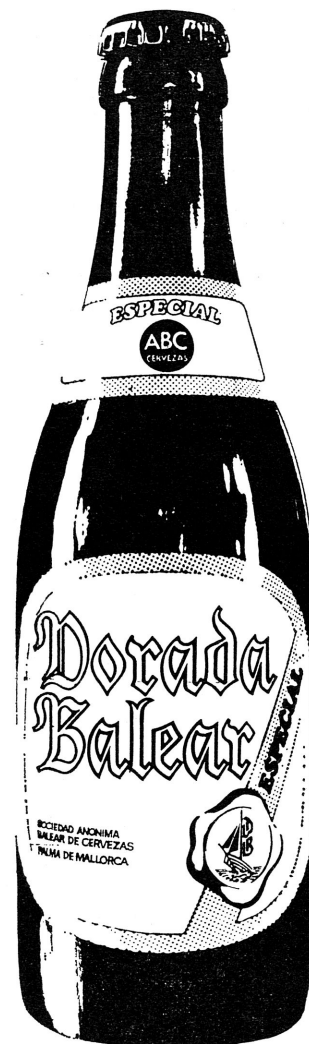
A en Mateu li digueren que es posassin tranquils, que tenguessin calma i que ja els arribarien ajudes. Tant han esperat...

—Per què no ens expliques un poc com va el camp per aquí?

—Actualment no hi ha un conreu predominant, el que produïm s'adapta a les necessitats del poble. Conram ametles, blat, melons, una mica d'hortalissa... Comercialitzam aquests productes quasi sempre individualment, venent-ho directament al mercat, als hotels, botigues o majoristes; en una paraula, ens defensam com bonament podem.

Dorada Balear

Bona Cervesa (ESPECIAL)

ELABORADA PER

S.A. Balear de Cervezas

Telèfon : 27 17 00

—Com està actualment distribuïda la terra?

—El que predomina són els petits propietaris que solen conrar el seu propi terreny. Quant a amitgers o jornalers agrícoles, n'hi ha pocs, ja que l'escasa rendabilitat de la terra no ho permet.

—Per què no ens expliques un poc més els motius d'aquesta poca rendabilitat.

—El camp a Alcúdia ha quedat com a estancat, molt enrera dels actuals modes de vida. El retard general que pateix és difícilment superable per mor d'un altre factor terriblement greu: la despoblació. De cada dia hi ha més gent que es jubila, i cap jove que senti interès per l'agricultura, fins al punt que en tot el terme d'Alcúdia, només queden mitja dotzena de pagesos de menys de 40 anys. El mal més gros és en el poc valor que tenen els nostres productes, és a dir, la desproporció que hi ha entre el que ens paguen per ells i els preus d'adquisició per part del consumidor. Noltros no controlam res, ens fixen els preus de compra de la producció, i de venda dels articles i maquinària que necessitam pel nostre treball. Generalment els ingressos no compensen les despeses que hem d'afrontar...

—I el turisme, Mateu...

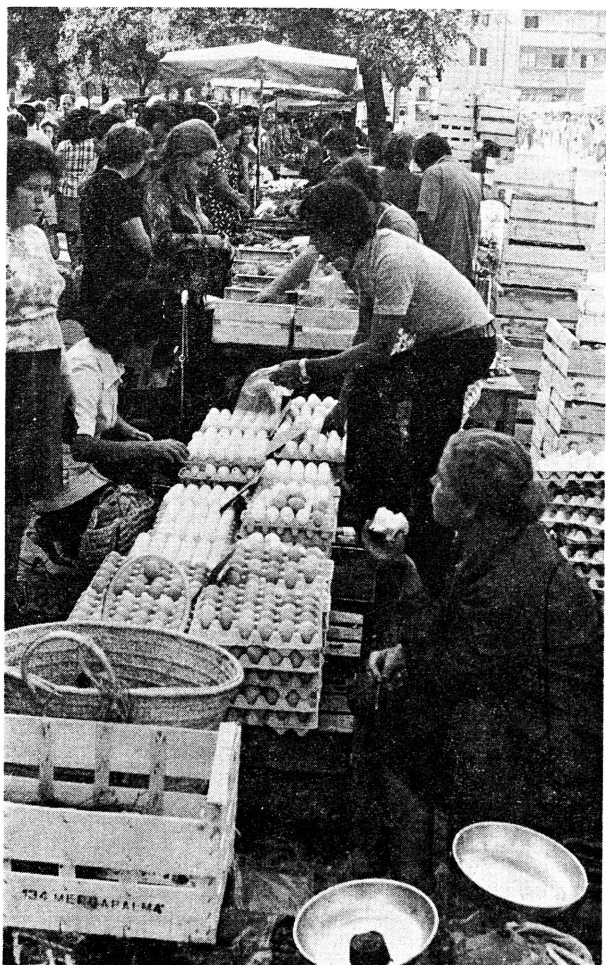
—El turisme ens ha fet mal si ho mires bé. Aparentment és un bon mercat pels nostres productes, ben bé podríem abastir d'aliments tota aquesta zona d'hotels. Emperò passen dues coses: D'una banda els hotels importen carn i verdures, i de l'altre que se n'han duit pràcticament tota la mà d'obra. Els joves sobretot, han anat massivament a treballar a l'hosteleria i així al camp ha quedat desemparat. Per això veig molt problemàtic el futur de l'agricultura a Alcúdia, la societat tecnificada ofereix de cada pic més seguretat i millors condicions de treball, i els mateixos pagesos impulsen els seus fills a cercar altres ocupacions més estables i remuneradores. Així com la gent es va fent vella, el camp cau en l'abandó, el conreu d'aquesta terra, ja de per si pobre, no pot competir amb altres professions. Potser que tot caigui en mans de rics de nou que transformaran les finques en llocs d'esplai i segones residències...

—A tot això, no sentiu la necessitat d'unir-vos en algun organisme que defensi els vostres interessos?

—Jo crec que ens faria falta una cooperativa, tots junts podríem tenir un control dels preus, i una millor assistència tècnica, emperò es il·lusori pensar que els pocs agricultors que restam ací podríem crear i mantenir una cooperativa. Llavors tenim la Germandat, on existeix una certa unió. La Germandat està assessorada i dirigida per la Càmera Sindical Agrària, i sol atendre les peticions dels seus afiliats, els hi ajuda a aconseguir préstecs per a millores de la terra i els informa i arregla la documentació per a obtenir els serveis de la Seguretat Social...

—I no creus que en treuríem més bon profit si noltros mateixos administràssim les nostres fonts de riquesa, en lloc d'estar sotmesos al centralisme espanyol?

—Bé, jo consider que una solució entremitja seria la més beneficiosa per a tots. Ni una total independència, ni tampoc una total supeditació. Jo crec en l'autonomia... en definitiva... tots sabem el que volem, pero no hi sabem arribar... Ara bé, encara que comptàssim amb una bona planificació i les millores tècniques necessàries, l'agricultura a Alcúdia no seria rendable. S'hauria d'introduir un canvi radical, concebre el camp com un lloc on s'hi extreuen uns aliments que la societat necessita, això significa passar per alt l'actual problemàtica del petit pagès, que tanmateix no té solució. Vull dir que s'hauria de dedicar si fos necessari, tot el terme al mateix cultiu, el més apropiat per a les seves característiques, tomar paretis i fer finques grans i conrar-les amb sistemes moderns, a base de maquinària i un mínim de mà d'obra.

Tenir un control dels preus

Això, naturalment, tenint una demanda assegurada, millor dit, produir ja segons els requeriments d'una determinada col·lectivitat, i que fos ella mateixa la que s'ho produís, sense anar a cercar, per tant, la rendabilitat per a un pagès en concret, sense aquest petit propietari ple de problemes que encara conra amb sistemes artesanals, ni comerciants que hi viuen damunt d'ell, ni mercats saturats que obliguen a tirar el producte...

Aquest, creim que es un tema de reflexió. Per arribar al punt darrer de què ens parlava en Mateu Salort, hauríem de seguir un procés d'anar introduint poc a poc uns canvis que apuntin com a meta final al socialisme. Per començar, podríem recordar la frase de Marx que diu «el producte del treball és el treball que s'ha fixat en un objecte». Això, sembla que el pagès ho sent de bon de veres. El pagès estima la terra que conra, i acarona els seus fruits. A hores d'ara, un dels al·licients que té per a seguir aguantant les dures condicions de treball que imposa el camp, és la propietat del que ha produït, i la possibilitat —això ja és més relatiu— de la lliure comercialització. Aquest fet comporta uns avantatges, per quant el pagès treballa més a gust, conserva millor els seus mitjans de treball, i per tant, la seva labor és més productiva. D'aquí que sigui més correcte conservar durant un període de temps la petita propietat de la terra per part del qui, o millor, dels qui la treballen, això pot evitar una crisi econòmica major encara que l'actual. Ara bé, aquest procés no vol dir tampoc que s'hagi d'acabar amb la propietat excessivament concentrada i abolir la divisió classista de propietaris i no propietaris, fent que

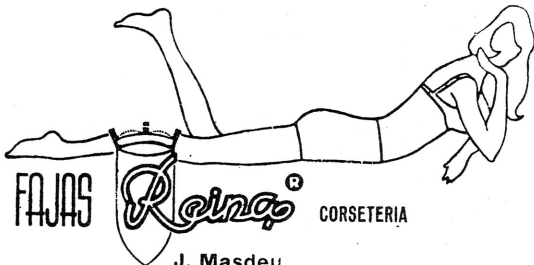
tothom sigui petit propietari. Aquesta pretensió no és vàlida pel simple fet que és incompatible amb la tècnica moderna, la qual, per aconseguir un màxim de rendiment, requereix explotacions i organització en gran escala. Per aquest motiu, el pretendre tornar a reivindicar les petites propietats familiars com a sistema de producció estabilitzat i no com fase transitòria, es converteix d'entrada en una suggerència utòpica i fins i tot reaccionària. Per tant, quedí clar que aquest procés, sense caure en el perill de «tornar enrera», es decanta d'una socialització radical des dels primers moments en què s'ençati. Si es desposseeix el pagès de la propietat de la terra, malgrat que se li donin tota casta d'estímul per a que la segueixi treballant, i tenguí accés a tots els avantatges propis d'una societat socialista —cultura, integració, igualtat de drets, seguretat en el treball, etc.—, i per tant, es pugui alliberar dels problemes que ara l'aclaparen, optarà quasi segur o bé per a canviar d'ofici, o bé, de seguir al camp, treballarà a baix rendiment. I això simplement perquè el pagès, no inserint la seva acció productora dins un esquema de conjunt, no entendrà el seu sentit, i no acceptarà el seu significat. Per tant, mentre no s'estructuri l'explotació agrícola a manera d'una indústria perfectament organitzada, tant en l'aspecte humà, com en el mateix procés i mitjans de treball, i això suposa l'existència d'uns treballadors agrícoles que hagin elegit lliurement aquesta professió de dins una ampla gama de sectors de producció, al camp l'hauran de seguir conrant els actuals pagesos. I per tant, a curt termini, caldrà seguir lluitant per les seves reivindicacions.

Hi ha encara un altre aspecte a considerar; la penetració del capitalisme al camp produeix un efecte destructor dels petits propietaris. Aquesta capa social es va disgregant poc a poc en proletariat rural i burgesia rural.

la classe camperola, incapaç de competir amb la producció capitalista, degut als seus costos de producció cada vegada més alts, es va arruinant i es converteix o bé en proletariat rural, o bé emigra a ciutat. Tot això fa doncs, que l'actual pagesia tendesqui a desaparèixer. Emperò malgrat que el culpable sigui en primera instància el capitalisme, ens trobam que el socialisme també tendeix a transformar aquest sistema de conreu actual en explotacions científicament planificades, on tampoc seria vàlid mantenir la parcelació agrària i el règim de petits propietaris.

En resum, cal saber distingir entre les reivindicacions que exigeixen actualment els pagesos, encaminades a aconseguir unes millores pròpies —de les quals també se'n beneficiaria el consumidor—, i una visió del camp més a llarg termini, en què la classe pagesa en si, perd importància devora la perspectiva d'un sistema de conreu on lo primordial serà el produir el més possible amb el mínim de cost. Crec que el pagès haurà d'acceptar aquesta evolució, i és més, haurà d'esser ell el primer en preocupar-se des del moment que disposi d'unes llibertats—, de dur el timó de la reforma agrària a través dels seus tècnics i de les seves organitzacions, a fi d'assegurar al mateix temps el seu futur.

TOMEU FIOI

Josep Tous Ferrer, 1 - Tel. 216033 - Palma de Mallorca

*al servei
de la dona
jove i elegant*

dona
corseteria

J. Masdeu
COLON, 62 - Tel. 216558
Palma de Mallorca

LA VEU DE LES ILLES

CORT

Setmanari d'informació
general sobre la problemàtica
del nostre poble

Avda. Antoni Maura, 24 Tel. 213154

CIUTAT

Pagesia de Mallorca i de les Illes

Unió cap a la reestructuració

En poc temps, dos informes relatius a l'agricultura i ramaderia de les Illes han qualificat la seva situació de catastròfica. El darrer, amb una visió més generalitzada, sortia directament del ministeri d'Agricultura i senyalava com en tres anys el producte net de la foravila balear havia minvat en prop de mil milions de pessetes. Si tenim en compte que el valor de la pesseta ha sofert l'increïble procés inflacionista que tothom coneix, els comptes són molt clars: la pagesia s'està arruinant. El pagès ha venut els productes més cars, naturalment, però des de 1972 a 1975 el cost de producció s'ha duplicat. Vet-aquí, per tant, la raó d'un malestar i d'un èxode constant que, malgrat la situació dels altres sectors econòmics, continua.

Trenta-quatre mil homes i dones fan feina al camp de les Illes, d'ells uns tretze mil per compte d'altri i la resta, amb la seva major part, dins les petites propietats de cada un. El camp mallorquí ofereix una parcel·lació que, si bé podria ésser considerada no massa deficient dins el conjunt de l'Estat Espanyol, no és gaire aconsellable per la supervivència del sector primari de les Illes. Cal inculcar a la pagesia la necessitat de reestructurar el camp per trobar-li una rendibilitat que faci possible recuperar el guany d'anys enrera. De fet, és fàcil, fer comprendre que amb l'actual situació no anam. Aquí podem entrar dins l'altre informe esmentat al començament del nostre article. La Cambra Oficial Sindical Agrària presenta un balanç greuíssim de la conjuntura de foravila. Ametles, ramaderia, llet, fruita... res anava com calia. Tot era desastrós.

El pessimisme ha estat una constant dins la foravila, sobretot des que esclatà el «boom» que enriqué la gent interessada en els sectors terciaris. Havent-hi turisme, cap falta feia el camp; es deia. Sabíem que això no era ver, però els mallorquins aclucaren els ulls sense por al futur que ara els ha caigut damunt. Ara, precisament, es pensava que el camp seria una bona solució, no per recuperar la balança de pagaments d'una economia

que comença a ésser deficitària, sinó per, almenys, evitar que l'atur obrer sigui un perill social. Els propis hostellers, però, els més interessats en evitar els conflictes laborals, no saberen invertir els seus guanys en el camp. La fuga fou total, inclús de doblers. La descapitalització de foravila és un fet evident i, així, a mesura que augmenten els costos i no es pot mantenir una pujada de preus al mercat que repercutesquin damunt el productor, el camp torna més i més pobre.

Moltes vegades s'ha parlat d'una necessària reestructuració de foravila. No hi ha dubte que es necessària però, com dur-la a terme? Que jo sàpiga, no hi ha cap estudi seriós pensat a nivell de tota la agricultura il·lenca. Tots els estudis van a apedaçar una situació per veure de mantenir-la el més atraient possible i, per damunt de tot, encaminada a tancar forats. Així s'ha duit a terme un intent de revitalitzar la ramaderia, encara que els beneficiaris —fins ara— han estat quasi sempre les grans vaqueries i s'experimenta damunt nous reguius. El pla de l'IRYDA, per exemple, fou rebut pel qui signa aquest escrit amb mambelletes. Record que des de les pàgines de «Fora Vila» del «Diario de Mallorca» vaig dir que «A la fi l'administració central es preocupava del camp mallorquí». La preocupació hi va ésser damunt els papers i hi es encara allà mateix. Cada vegada que es parla amb algú de l'IRYDA es diuen els mateixos projectes. Quasi res ha canviat, el que vol dir que poques coses. Un per l'altre i l'administració central preocupada amb el procés de reforma del règim, les terres allunyades de Madrid com si no hi fossin.

Hi ha, no obstant, projectes interessants. El «pla de l'ametler» que duria aquest producte a la seva millora i transformació cara a una millor competitivitat de mercat. L'esmentada millora de la remaderia vacuna. El pla de reguius, a Sa Marineta. L'experiència de Sant Jordi, amb reguius amb aigües residuals. Inclús, un esbós de concentració parcel·laria de caràcter voluntari... etcètera. ¿Qui pot dur a

terme, però, aquesta tasca? La pagesia no figura per res dins el poder decisiu, encarregant-se del mateix uns tècnics que, malgrat la seva bona voluntat i el coneixement, es troben en qualitat de funcionaris d'una administració no arrelada a les Illes. No hi ha cap organisme local que es preocupi del camp. Els ajuntaments i la pròpia Diputació sols serveixen i amb prou limitacions per als serveis de les poblacions i només de passada per unes infraestructuras bàsiques que, tampoc, s'han estès com haurien hagut de fer-ho.

Ens trobam, doncs, dins un cul de sac. El camí no té sortida. L'única solució seria tornar enrera o, millor, trobar una dreuera que ens situés al camí correcte i que no és altre que una entitat foravilera capaç de prendre les seves pròpies decisions. Sabem que arribar a aquest punt és molt difícil i que, per arribar-hi, és necessari la unió de tots els sectors. Mentres, però, cal avançar per la dreuera. Anar cap a una unió de la pagesia mallorquina. Unió dels trenta quatre mil pagesos que encara conreen la foravila de les Illes. La recent trobada de Felanitx fou una prova interessant. La Cooperativa Agrocooperària i, en definitiva, tot el moviment cooperatiu en marxa pot servir de model. La Cooperativa, per exemple, apunta la possibilitat d'una Caixa Rural que serviria per aturar la descapitalització del camp i ha començat ja la constitució d'una cooperativa paral·lela de consum per als pagesos.

Després dels anys negres del camp, quan ara es torna a descobrir, pot haver començat una nova època. Tal volta, sí. Els objectius són prou clars i ningú en pot fer bandera d'ells. La classe pagesa mallorquina ha de gaudir del seu propi control dins el context d'una societat de Mallorca, lliure i en possessió del seu propi destí. El mateix podem dir d'Eivissa i de Menorca. Es necessària la reestructuració del camp, el que no és possible sense la unió. ¿Què esperen els pagesos? Ja ningú pot trepitjar els seus interessos.

SEBASTIA VERD

La vida d'or

Jo vénc a parlar-te d'una vida d'or,
de la vida lliure que enyora ton cor.

JOAN ALCOVER

El mite ve de molt enrera. Teòcrit —encara objectiu, tanmateix, i sense acabar de salpar àncores del port de la realitat— va insinuar-lo i Virgili el va proclamar, donant-li la definitiva fesomia mai no esborrada al llarg dels segles: la divina glòria del camp; la vida perfecta i bella sobretot bella—, teixida de gestos i paraules exquisides, d'uns pastors sentimentals, discrets i cultes, dibuixada sobre el fons d'una ruralia amable, amb clares fontanes, anyellets càndids, frescors ombrívols i, destacant-se a l'horitzó d'un ponent ple de llangors i músiques, un temple marmori votat a Diana. Com en una tapisseria del XVIII.

Virgili era pagès i coneixia les feines i les suors del camperol. Les **Geòrgiques** ho acrediten. Però la seva vocació era cortesana, profundament romana, i el punt de vista urbà. Ell, coneixedor de la pagesia autèntica, freturava la invenció d'una altra pagesia; una pagesia que ell mateix sabia falsa, refugi ideal, estrictament mental, on li fos permès adesiara, tots disfressats de pastors com si es tractàs d'una festeta de «week-end», passejar i dialogar amb els amics sobre temes que, malgrat les aparences, ben poc tenien a veure amb la problemàtica pagesa.

Una alegoria, doncs, per a ús dels preocupats i atrafegats ciutadans de Roma. La fugida de Virgili cap a la bucòlica —ha escrit Hauser— corresponia al moviment reaccionari iniciat per August, que tenia com a finalitat presentar el passat patriòtic com si fos l'era daurada i desviar l'atenció dels successos del present. La concepció pastoril virgiliana no era en el fons més que una fusió de la seva fantasia delerosa de pau amb la propaganda d'una política de pacificació.

Partint d'uns altres plantejaments, Rousseau afegiria, segles més tard, un nou i molt considerable matís al mite: la figura del salvatge feliç. Els viatgers romàntics trescarien món per tal de descobrir-lo. Sembla que Gauguin va trobar a Tahití la plena realitat del mite. D'altres, emperò se n'endugueren l'almud pel cap. Així George Sand, que havia imaginat els mallorquins com a personatges d'ègloga, però que, vists d'aprop, li semblaren gairebé vulgars caníbals. Al capdavant, Tahití és a l'abast de ben pocs.

Els escriptors mallorquins —els poetes, sobretot— rebien aquesta il·lustre heretat. També ells, d'acord amb l'esperit de la renaixença, tenien un passat històric —real o imaginari, tant se val— a presentar i enyorar com a era daurada; un passat que semblava reviure en el paisatge i glatiar encara, somort però no esvanit, en la vida patriarcal, en les virtuts ancestrals —un de tants tòpics d'origen romàntico-burgès— servades per la gent camperola, aqueixa «bona gent pagesa» que ve a ser la nostra variant dialectal del salvatge feliç. També ells, humanistes lectors de Virgili, burgesos conservadors, ciutadans i benestants, freturaven la fugida per la tangent de l'idil·li, el refugi en el món ideal i convencional d'honrats terrassans, de sanes tradicions, de vides humils i somrients. Calia projectar sobre algun àmbit els propis somnis i alleugerir d'alguna manera les consciències.

El mite va arrelar amb la força d'un oliu centenari. Els successors del romanticisme, els poetes de l'anomenada Escola Mallorquina, el potenciaren en profunditat,

el va recollir el bonàs de Santiago Rusiñol a **L'illa de la calma**, i s'ha perpetuat, ja sense empena i com a rutinari lloc comú, en alguns subproductes com les aquarel·les del suís Erwin Huber o les postals amb pagesets i pagesetes per a ús i consum de turistes. Fins i tot apareix, com un eco llunyà, en el món de Llorenç Villalonga. A **Bearn** i també a **Mort de dama**: «Al cap de poc temps d'arribar a Mallorca, després de set anys d'absència —a nosaltres, éssers frívols que no escodrinam massa el passat ni estiman gairebé les tradicions—, l'atzar ens havia de mostrar, personificat en un noi del poble, (...) aquest matís aristocràtic dels afectes, que nosaltres crèiem que la romàntica revolució havia destruït per sempre. A rebre el noi, que tornava de fer la guerra als moros, com a les edats cavalleresques, havia acudit, plorosa, una velleta endolada, que devia esser l'àvia. Feia dos anys que no havia vist el seu nét; tal vegada durant aquest temps moriren els pares de l'absent. La misèria i la malaltia eren endèmiques a moltes de cases humils; l'Estat espanyol, històricament insensible, hi afegia els tributs i la guerra. Tot feia presentir una escena d'humà melodrama... La velleta, fràgil i antiga, avançà amb els

a'n Juan
de S'aigo

Casa fundada l'any 1700

Xocolata amb ensaïmades calentes

Gelats i quemullars

Obert tot lo dia

C/. Fiol, 11

Tel. 21 16 53

Ciutat

braços oberts, però el noi no permeté que l'abraçassin fins que s'hagué inclinat en un cerimoniós salut de cort, ajuntant els tacons amb un cop sec i lleuger, que tenia quelcom de militar, però també molt de vella **bergerie**, i aplicà els llavis a la mà de l'àvia: sols després d'haver complit l'acatament es besaren a la cara, per plorar ple-gats». I encara Dhey, l'esnob, afegeix més avall: «L'autor de la present diguem-li novel·la, tot i havent volgut fer principalment un llibre de riure, no ha pogut reprimir una lleugera emoció. (...) Ho apuntin en la memòria tots els qui li reprotxaven l'haver combatut el regionalisme de **variété**: potser que a ells, dedicats a pensar, com Aina Cohen, en el vestit de pagesa, els hagi passat per alt el gest pròcer d'un noi que besa la mà a l'àvia en tornar de la guerra...».

La nostra particular elaboració del mite parteix de la contemplació del paisatge. Pons i Gallarza, sobretot, havia assenyalat el camí: visió de la natura sota una doble llum. És a dir, en la seva pròpia bellesa física i en el seu possible significat de símbol transcendent. Un símbol ètic (**El pi de Formentor** de Costa i Llobera), un símbol existencial (**Les campanes** de Joan Alcover), un símbol històric cultural (**El dol de la murada** de Miquel dels Sants Oliver), etc. Cal remarcar, d'entrada, que la visió material, plàstica, del paisatge és, especialment en el cas de Costa i Alcover, d'un realisme total. Els nostres poetes no deixen en aquest punt cap marge a la fantasia ni es complauen creant paisatges irreals o fantasmagòrics; no imaginin de cap manera horitzons bucòlics de tapisseria. S'ha dit, i és ben cert, que el paisatge de Costa i Llobera és, amb tota exactitud, el paisatge de Mallorca, i, molt concretament, el de Pollença; un àmbit ben delimitat en el seu contorn geogràfic i traduït a termes literaris amb fidelitat rigorosa. Només a la poesia de Miquel dels Sants Oliver, i no sempre, trobarem alguns paisatges difuminats, estilitzats, amb un cert aire decadent de decoració modernista.

De fet, l'aparició del mite es produeix quan aquest paisatge tan real en l'aspecte físic es va poblant de figures, quan l'escriptor tracta de penetrar en les vides humanes que hi habiten i basteix, a partir d'elles, un pla fictici a tall d'al·legoria. Aleshores compareix, esplendorosa, la bellíssima mentida de la vida d'or. A un real paisatge perfecta, una ideal humanitat perfecta. Un famós, egregi poema de Joan Alcover —**La Serra**— ens en dona el perfil i la dimensió més exactes.

En alguna altra avinentesa he dit que aquest poema és el més complet garbuix de tòpics sobre aquella vida d'or que qualsevol burgès de l'època de la Restauració —maurista, a més a més— podia identificar amb allò que ell creia —o volia creure— que era la vida camperola. Joan Alcover contempla de lluny, de la seva finestra ciutadana, el paisatge on s'agombola aquella vida lliure que enyora el seu cor; aquella imaginària existència perfecta; com Virgili, amb els peus ben fermes en els carrers de l'urbs romana, somiava els seus pastors correctíssims. Per entremig dels versos de **La Serra** s'esmunyen les notes genialment vulgars de la simfonia beethoveniana, una altra plasmació insigne del miratge de la vida d'or. El poeta és home de ciutat, i desconeix —més tost afecta desconèixer— la realitat de l'àmbit rural que descriu i les excel·lències del qual canta; o la coneix només a través d'una òptica de contemplador sensible, saturat de literatura. La delicada silueta femenina —gairebé una estampeta de «souvenir de Majorque»—, tan dolça, tan fina, tan endreçada, que té la cintura com un gerricó i que encarna l'ànima de la ruralia, és la culminació del mite. Ni ella ni el galant que la festeja —un camperol capaç d'emocionar-se davant un paisatge d'albada que és per a ell «una festa que canta d'amor»— no tenen res a veure amb els éssers de carn i os que vivien l'estreta vida pagesa. No són més que els eters personatges de l'ègloga. El poeta ho sap, i, en el fons de tot, no pretén enganyar-nos. Tampoc no ho pretenia Virgili. Vol encantar-nos, tanmateix; ens vol invitar a complaure'ns en el somni i l'enyorament, en la

llunyana visió de capvespre ciutadà, en la glòria i la fallàcia de la fugida mítica. El poema que ens ocupa podia haver estat una vulgar bajanada, el pur testimoni de la sensibleria més canònicament burgesa. El talent de l'autor va reeixir a convertir-lo en una obra mestra.

Ja hem dit que el mite havia arrelat i es perpetuava. Un últim i molt subtil ressò es deixa endevinar en el poema que Bartomeu Rosselló-Pòrcel dedicava, en el llindar de la mort, **A Mallorca durant la guerra civil**. També aquí apareix, sublimat, el miratge de la vida d'or com a enyorança vencedora de la realitat; una realitat, en aquest cas, altament dramàtica. Observem que en el poema d'En Rosselló la guerra civil només és en el títol. La resta no suposa cap denúncia, cap contesta a uns fets concrets, cap afrontament directe d'aquella circumstància, sinó, ben al contrari, l'evocació d'un món d'idil·li, distant i fallaç, on els jardins hi són com músiques i es dibuixa un paisatge de tardor concret amb fumeres delicades («et iam summa procul villarum culmina fumant») i boires entintades de capvespre, dins una llum crepuscular pintada per Poussin o per Claude Lorrain. Una vocació per mitjà de la qual el poeta cerca l'impossible refugi, la difícil, gairebé desesperada idealització del present:

Verdegen encara aquells camps
i duren aquelles arbredes
i damunt del mateix atzur
es retallen les meves muntanyes.

Aquests versos han pogut ser qualificats de neo-romàntics. És interessant, en tot cas, constatar-hi la coincidència d'actitud en relació als que trenta anys abans havia escrit Joan Alcover. Els procediments expressius són molt diferents, el mite s'ha sublimat, s'ha abstractitzat en desprendre's de les figures humanes que l'acolorien i el concretaven; però també aquí el poeta contempla d'enfora, ja només en el record, el paisatge còmplice, amb mirada d'home de ciutat i amb la dolorida consciència de mentir. També aquí el poeta es va servir de materials molt arriscats per a estructurar un poema —un gran poema— dotat de fonda i perdurable emoció.

La veritat de la pagesia mallorquina no cal cercar-la, doncs, per aquests verals. La imatge de la vida d'or va ocultar la realitat als nostres escriptors, o aquests s'hi refugiaren per tal de no veure-la. Tant és. Al capdavant

Si teniu intenció de comprar res de joieria, confeccions de pell, objectes propis per a obsequi, articles de viatge, perles, porcellanes, quadres d'esmalt, etc., potser tindrem exactament alló que vos interessi.

ENS SENTIREM MOLT
COMPLAGUTS SI TENIU EL
GUST DE VENIR, SENSE
CAP COMPROMÍS PER
PART VOSTRA, A VEURE
LA NOSTRA SELECCIÓ
D'ARTICLES

nacar

Jaume III, 19

Tel. 21 69 06 - 21 69 07 - 21 06 48

Palma de Mallorca

UNA EMPRESA AMB INDISCUTIBLE
VOLUNTAT DE SERVIR BE TOT HOM

(Amb molt de gust vos farem un 10% de descompte si esmentau aquest anunci)

tot era mentida. La ruralia mallorquina no era una festa. Les pageses de Mallorca, deformades pel treball, per la dura maternitat, per les privacions de tota mena, no tenien la cintura com un gerricó. Els nois del poble no afectaven cortesanes de vella *bergerie*. Com tampoc a Mallorca, durant la guerra civil, els jardins no hi eren com músiques, ni les fumeres delicades s'alçaven a poc a poc en la pau de l'horabaixa. A Mallorca, durant la guerra civil, passaven unes altres coses que tots sabem.

És curiós que el testimoni més viu i directe de qui-nes eren la mentalitat i les formes de vida de la pagesia insular de fa prop d'un segle ens l'hagi donat el més idealista dels nostres escriptors: Miquel Costa i Llobera. Sense proposar-s'ho, va desmuntar, en un text impressionant, el mite de la vida d'or. No es tracta, és clar, d'un text literari —l'autor bé se n'hauria guardat de dir-ho, a l'hora de fer literatura!—, sinó d'una carta datada

pel setembre de 1878 i adreçada al seu amic Joan Rosselló de Son Forteza. Paradoxalment, l'autor d'aquell rosadíssim idil·li titulat **La maina**, comentant una novel·la de costums d'Antoni Frates, denuncia amb extraordinària empenta i en termes del més negre naturalisme la mitificació de la vida en el camp, ordida pels nostres escriptors:

«¡Cuán lejos está el pueblo mallorquín de la serenidad beatífica que Frates le atribuye! Ocasión para escribir una narración de costumbres mallorquinas, diametralmente opuestas a las de Frates, ha dado estos días en P. la familia que vive en el predio Son B. Tú recordarás que cuando fuimos a dicho predio nos acompañó hasta la encina grande un joven recién casado, hijo del arrendatario. Pues bien, la esposa de este joven, acusada de brujería por sus suegros, que son la gente más supersticiosa del mundo, ha sido objeto de mil violencias. Cansada de sufrir la pobre joven se había separado de sus suegros, y vivía sola con el marido, no sin que fuese a maltratarla de vez en cuando la vieja, que atribuía la **impotencia senil del amo** y las enfermedades de toda la familia a los supuestos maleficios de la nuera.—Con el pretexto de enseñar a la joven la abundante cosecha de aceitunas que se presenta este año, y fingiendo reconciliarse con ella, sus suegros la llevaron al predio, la hicieron subir por el olivar de la montaña, y al llegar a un punto, convenido probablemente, despeñaron a la infeliz desde un bancale. Ella pudo levantarse, y, abier- ta la frente y ensangrentada, corría para huir, cuando el suegro que la alcanzó, sujetándola por la garganta intentó estrangularla, y la dejó tendida sin sentido. Corrió enseguida el bárbaro a buscar gente, diciendo que su **pobre nuera** se había caído en un bancale; y entre tanto la suegra, sentada junto a la joven exánime se lamentaba en alta voz llorándola como muerta, ¡**mientras le destrozaba un ojo con un pequeño tronco!**— La infeliz vuelta en sí no intentaba moverse, temiendo que al verla con vida no la acabara de matar su sanguinaria suegra, y sufría que ésta le desgarrara un ojo, temiendo que si se volvía le destrozase el otro que tenía contra la tierra. Sólo cuando oyó que llegaba gente dio señales de vida. Después ha contado todo lo dicho; y corroboraron la verdad de su relato los que oyeron los gritos de la infeliz, el examen facultativo y los antecedentes de bárbara superstición que se tiene de aquella familia.—No extraño ahora que en Aragón maten cada año algunas viejas por brujas, cuando en P. se martiriza por bruja a una joven de 18 años.—En la Exposición vi el mapa de la instrucción pública: España era en él una mancha negra que, como Rusia y Turquía, expresaba **ignorancia y superstición, comprobadas por estadística!**...»

No calen comentaris. Entre el testimoni d'aqueixa realitat nua i crua i la vida lliure que fantasiejava i enyorava Joan Alcover hi ha tot un abisme. Ara, res d'això no es reflecteix a l'obra poètica del mateix Costa i Llobera. La vida pagesa hi seguirà essent ideal i perfecta, perquè ell, com tants altres poetes nostres col·locava la poesia en un núvol idealitzador on la veritat no comptava gaire, i, si com a ciutadà s'escriuixia davant certes realitats, com a poeta romanía fidel al mite.

La veritat era allà, tanmateix: en la lluita secular d'uns homes amb una terra ingrata, en unes estructures opressives i alienadores, en els secrets dels contrabandistes i en els pobles —tan bells!— sense esperança; en les vides fosques, d'horitzons closos, i en la misèria que obligava a la deserció definitiva, a l'inevitables es- queix de l'emigrant. Els poetes, els narradors d'entre els dos segles fingien ignorar aquesta veritat, aferrats al vell somni de Virgili. Tan sols un escriptor va afrontar-la cara a cara, incorporant-la amb passió, amb humanitat i amb pietat a la seva obra literària. Es deia Salva- dor Galmés. El mite de la vida d'or començava a desdi- buixar-se en el cel de casa nostra.

'Església nostra

Ja hem acabat la Setmana! Planificada amb cura i minuciositat per un Comitè i una secretaria ben eficients, desitjada i temuda segons les tendències, judicada d'antuvi per més d'un en un sentit o en l'altre, participada per una mitjana de 110 sobre 158 inscrits amb dret a vot, dels quals 86 eren sacerdots seculars, només 11 sacerdots religiosos, 30 religioses i 131 seglars, i a més 53 observadors, divendres dia 9 de juliol es cloïa la Setmana de Pastoral urbana per a la Ciutat de Mallorca amb un manifest.

Una Església més encarnada a Mallorca

Sobre els resultats de la Setmana de Pastoral per a Ciutat

UNA PRIMERA IMPRESSIÓ

Seria aquesta: la Setmana ha arribat fins allà on podia arribar, ni més ni menys. No s'ha quedat curta ni ha traspassat uns límits forçant la marxa natural dels assistents. Crec que aquesta és la impressió, compartida gojosament el darrer horabaixa, pels qui ens saludàvem després de l'Eucaristia i l'aprovació del comunicat final.

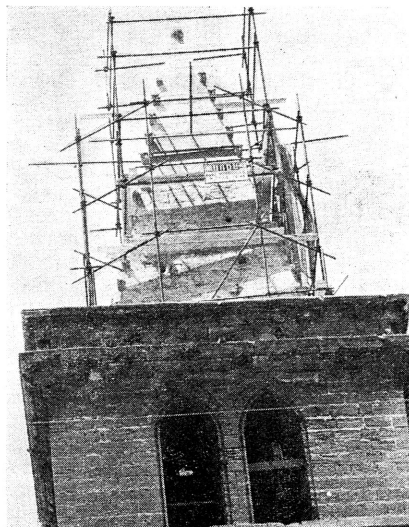
Un amic meu, que s'abstingué de participar en la Setmana, m'advertí sobre el risc que corríem d'enfrontar i dividir més els capellans de Ciutat, sobretot si una minoria —que compta amb el pes d'uns capellans que no solen participar mai en encontres d'aquest tipus— se sentia esclafada per unes votacions majoritàries. Per entendre'ns més clarament: si la línia progressista guanyava la batalla a la conservadora. No ho sé. Pot ser.

Però el que quedà ben clar és que els qui avui i aquí tenen ganes de participar en la tasca pastoral: capellans, religiosos, religioses, seglars, es decantaren per una línia d'actuació ben manifesta a les votacions sobre les distintes ponències i en el comunicat final.

No sabem encara com el Consell episcopal assumirà les conclusions, si donarà a algunes força vinculant —que no és massa d'esperar—, en quin sentit i àmbit les introduirà en la promoció de les tasques pastorals a Ciutat. Tal volta tot això es remeti a un comitè encarregat de dur a terme la realització pràctica de les conclusions, i que serà votat i enllestit el proper setembre.

Ara, és d'esperar que la Setmana no quedi definitivament tancada —com ha passat sovint amb altres aportacions vàlides— i que les seves conclusions vagin configurant i renovant —que ja és ben hora— la vida de les parròquies i de totes les altres institucions eclesials a Ciutat.

No cal insistir que la unanimitat no es dona ni tal volta sigui desitjable. Després de tantes històries recents o pretèrites, fins i tot seria artificiosa. Però ja és hora que l'Església a Ciutat i a Mallorca prengui una línia

més decidida. I aquesta línia, repetesc, la marcaren les votacions de la Setmana.

No cal invocar un pluralisme mal entès, que ha portat al confusionisme i, com a remei, a la convocatòria de la Setmana; pluralisme brandat per no deixar passar conclusions vinculants. Si tot ha de quedar com abans, si des del vèrtex de l'Església local no es van definint més els objectius i el comportament de l'Església en el món d'avui, si hem de seguir en un regnat de taifes i d'enfrontaments consentits o ignorats des de dalt, la Setmana hi sobrava. També és vere que no cal perdre mai les esperances i que la pedagogia i el respecte a les persones són necessaris si no paralitzen la renovació urgent i desitjada per la majoria.

UNA RENOVACIÓ GLOBAL

La Setmana no tenia caràcter monogràfic. Es volgueren tractar, des d'un principi, els temes més urgents i fonamentals de la presència i l'acció de l'Església avui a Ciutat. A la fi pràcticament, en ponències i discussions per grups i votacions de conclusions, la Setmana es pronuncia sobre aquests punts: catequesi, col.le-

gis d'Església, consells de pastoral parroquials i moviments d'apostolat seglar, fe i sacraments (baptisme, eucaristia, matrimoni), defensa i promoció dels drets humans, economia. Aquest últim tema pràcticament fou diferit, ja que la ponència no va ser acceptada per «pobra» —i no per pobresa evangèlica (!?)— i perquè no afrontava els problemes que avui té plantejada l'economia a l'Església. Va ser un buit total dins la Setmana.

Les altres conclusions sí que esperonen a nous horitzons i a una renovació amb esperances.

La catequesi es veu més com a educació dels adults en la fe que com a simple ensenyament religiós dels nins. La catequesi ha de partir de l'home concret i ha de donar resposta al moment socio-polític-cultural que viu el país. Ha de fer present la Bona Nova de Jesucrist. No ha de ser alienant. Es veu la necessitat de promoure i reconèixer el ministeri eclesial dels catequistes i per tant la seva formació específica.

Quant a la ponència sobre Col·legis d'Església, es fa una clara opció per la permanència de l'Església en el treball de l'ensenyament com un servei a l'Evangelí i a la Societat. No cal dir que la ponència va remarcar les actuals circumstàncies conflictives que travessa tota aquesta problemàtica.

La ponència sobre apostolat seglar i consells de pastoral fou un reclam al reconeixement de la maduresa dels seglars i al seu dret d'intervenir en la gestió de la tasca eclesial, a les parròquies, i a totes les institucions de l'Església.

La ponència pràctica V tractà de «Els creients en la construcció d'un món nou. (Defensa i promoció dels drets humans)». Comença així la primera conclusió tal com es posà a votació: «La nostra Església s'ha d'encarnar profundament dins el nostre poble, coneixent i valorant cada vegada més la nostra idiosincràsia, cultura, tradició i llengua, recuperant valuoses formes autòctones i descobrint-ne de noves, per viure, expressar i celebrar la fe amb estil propi.» Es demana l'erecció d'un Secretariat

de «Justícia i Pau» «que estimuli dins la nostra comunitat cristiana els valors de la justícia i la pau, defensi i promogui els drets fonamentals de la persona humana i enfortesqui una convivència basada en la veritat i la llibertat».

El tema dels sacraments es tractà des d'una perspectiva teològica aclaridora i renovadora el matí del dijous per Dionisio Borobio, de Bilbao; per la tarda es presentaren unes orientacions i conclusions per la celebració, a Ciutat, del bateig d'infants, eucaristia i matrimoni. Per encertar en el difícil problema, que constata cada dia en la nostra tasca pastoral, de dissociació entre fe personal i responsable i petició de determinats sacraments, les conclusions de la ponència orienten cap a un acolliment personal i pastoral dels qui demanen aquests sacraments, una preparació conscient i una celebració expressiva, i tot normalment a una mateixa parròquia i església, que s'encarregui amb possibilitats d'eficàcia d'aconseguir que les celebracions vagin desententant-se de pressions alienes a la fe i siguin una més clara expressió personal i comunitària de l'adhesió conscient a Jesucrist com a Salvador de l'home.

pastoral de Bilbao, sobre nous camins. També cal fer referència a les ponències de J. A. Ubieta, vicari de d'Evangelització, i de Mn. Pere Tena, president de la Facultat de Teologia de Barcelona. Aquest revisà la parròquia urbana, autosuficient i plurivalent, amb tots els serveis que la gent reclama de l'Església. En criticà les seves deficiències en un context urbà i esbrinà unes solucions, que ell fa alguns anys ha exposat a diverses publicacions. Mn. Tena proposa la divisió d'una Ciutat per sectors i no per parròquies clàssiques territorials. A cada sector hi hauria uns centres d'informació i acolliment, uns centres sacramentals i uns centres catequètics en nombre suficient per a les necessitats pastorals del sector. Entre aquests tres tipus de centres hi hauria una autèntica coordinació després de l'adequada planificació. Desapareixerien les divisions arbitràries, les autosuficiències empobridores, es diversificarien les vocacions i els ministeris. la ponència resultà molt aclaridora, encoratjadora a l'hora que tots veim la necessitat d'encarrijar amb coratge i imaginació una nova presència de l'Església en la nostra ciutat.

ESGLÉSIA MALLORQUINA A MALLORCA

Però sens dubte, per als lectors de LLUC, hi ha una actitud de la Setmana i algunes conclusions, així com també alguns passatges del comunicat final, que són prou interessants i aclaridors.

Des d'un principi tot el material de la Setmana es redactà en mallorquí.

Hi hagué algunes pressions per desviar aquesta línia, sobretot per part d'alguns frares i monges castellano-parlants i de mallorquins «internacionalistes». Al començament de la Setmana ja se sabia ben bé que tot es desonrotllaria normalment en mallorquí, llevat de dues ponències «teòriques» que havien de tenir dos sacerdots de Bilbao. Cal afegir que aquests dos, a més del Vicari de Pastoral de San Sebastián i del representant de la Comissió episcopal espanyola de Pastoral, assistiren a totes les sessions sense demostrar ni estranyesa ni incomprensió, sinó tot el contrari. Fou un exemple per les monges i frares de torn, forasters, que sempre ens havien fet fer les reunions nostres en castellà «porque no entendian el mallorquí» ni feien cap esforç per entendre'l.

Però és més. Dues ponències, la III i la V, presentaren unes conclusions que marquen —Déu faci definitivament— un nou rumb en aquest aspecte. La ponència V, «Defensa i promoció dels drets humans», diu clarament a la primera conclusió —a més de l'encapçalament que més amunt he transcrit—: «La llengua de Mallorca ha de ser la pròpia i normal en la nostra litúrgia, tasques pastorals i documentació, sense oblidar que hi ha altres persones que també són Església de Mallorca i que encara no s'han integrat plenament dins el nostre poble».

La conclusió sisena de la Ponència III (Fe i sacraments) votada després de la Ponència V, reafirmava: «La llengua de Mallorca ha de ser la pròpia i normal de les celebracions litúrgiques de Ciutat segons aquests criteris:

a) abans del primer diumenge d'Advent s'han de revisar els horaris de les misses, almenys en el sentit que hi hagi misses en mallorquí i castellà a les diverses hores.

b) en els sacraments dels malalts, del matrimoni, de la penitència, i a les exèquies, s'usarà la llengua dels qui els demanen i celebren.

c) les parròquies establiran un calendari de batejos en mallorquí i castellà, segons les característiques del sector.

d) en les celebracions de caràcter diocesà o per a tota la Ciutat (missa crismal, misses concelebrades a la Seu per Pasqua, Nadal, Corpus...) i en les celebracions dels nostres Sants i en les relacionades amb la nostra història (festa de la Conquesta) s'usarà la nostra llengua».

Cal fer notar dues coses molt importants:

1) El principi: llengua pròpia i normal a la Litúrgia de Ciutat (s'hauria d'entendre, com és natural, de tot Mallorca) és la llengua de Mallorca. L'excepció és el castellà o altres llengües. No, com ara desgraciadament, que l'excepció són les misses en mallorquí.

2) Establert aquest principi, que ha de ser motor per anar sempre més endavant en la personalització i identificació de la nostra Església, no es va més enllà de les normes dictades a nivell diocesà l'any 1967 i que foren incomplertes arreu de les parròquies de Ciutat, i de molts de pobles. La norma a) proposada i acceptada només amb deu vots en contra sobre 94 d'afirmatiu requereix que a les parròquies i esglésies de Ciutat situades en un sector prevalentment mallorquí però amb presència de castellano-parlants no integrats (centre antic, eixampla) l'horari de misses sigui, almanco, mitat en mallorquí i mitat en castellà. Es clar que no és una divisió justa per a la nostra llengua, però per començar... ja que de fet a moltes esglésies no s'ha fet ni una passa en aquest sentit des de 1965, data de la introducció de les llengües vives a la Litúrgia.

Com escrivia Aina Moll a **Ultima Hora**, a la «Columna de foc» de dia 17/7/76: «Aquestes manifestacions... ens han omplert de satisfacció i ens donen l'esperança que l'Església de Mallorca escull finalment el camí que l'Evangelí assenyala als cristians. Ara esperam veure aviat el fruit d'aquests bons propòsits: que a totes les esglésies hi hagi un nombre superior, o almenys igual, de misses en català que en castellà, amb una distribució horària «correcta»... Esperam també que quedi clar que la llengua «normal» o «oficial» de la parròquia és la llengua de Mallorca (amb la possible excepció d'algun barri amb gran majoria d'immigrants)... Confiam també que... les decisions preses en bona hora en aquesta Setmana de Pastoral es duiguin a terme, i no siguin ofegades, com altres vegades, per la tossuda resistència dels immobiliistes».

El manifest final de la Setmana reafirma encara l'actitud en pro d'una Església ben nostra a Ciutat: «Perquè som hereus d'una Església missionera i d'aquells bisbes, preveres, religiosos, religioses i laics que s'identificaren amb el nostre poble i estimaren de cor la seva llengua i cultura, consideram un deure que neix de l'Evangelí la participació en la tasca de retrobament de la identitat del nostre poble, i lamentam omissions i deficiències i ploram claudicacions davant el poder. Constatam amb alegria la voluntat de promoure i defensar la llengua de Mallorca com ho demostra la realització i conclusions de la Setmana».

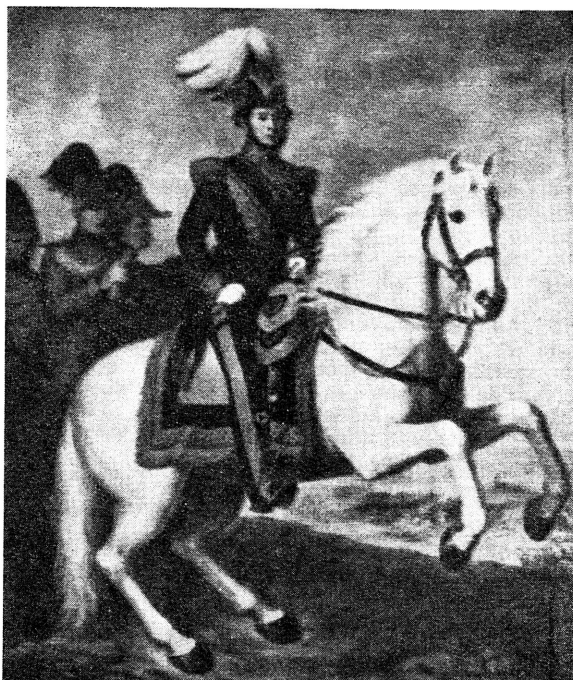
Com diu el comunicat, això poden ser paraules. Ens hem d'esforçar, tots, perquè tot aquest munt de conclusions i d'esperances ens donin una Església més evangèlica, valenta i arrelada dins la realitat del nostre poble.

PERE LLABRÉS I MARTORELL

ESTUDIS

Manuela Alcover

PRIM

Prim, per Esquivel

La figura de Prim és una de les més interessants i potser la més fascinant que ofereix l'Espanya del XIX. Militar, i polític, tant en el camp de batalla com a l'altra lluita, més traïdora, de la diplomàcia i de la política, els seus fets i les manifestacions de la seva personalitat ofereixen un camp d'investigació i, encara més, d'hipòtesi, que poden temptar a més d'un historiador. I, en efecte, les biografies que s'han escrit d'aquest home, vertader «faedor de reis», són nombroses. Contribueix a augmentar la fascinació d'aquesta personalitat polèmica, certs aspectes no aclarits de la seva vida, sobretot l'assassinat, que resta encara avui com un dels «enigmes de la Història».

Josep M.ª Poble, escriptor brillant que abasta diversos gèneres, tals com la poesia, l'assaig i el teatre, ha enllestit aquesta tasca i es pot dir que en surt triomfant. La seva biografia es titula **Prim, militar, polític, conspirador, home de govern**, i ja pel títol podem fer-nos una idea del que l'autor vol abraçar: és a dir la personalitat de Prim en totes les facetes que es van manifestant durante la seva vida. Així resulta una biografia molt extensa (738 pàgines) i es pot dir que completíssima. Poble barreja tota mena de documents: totes las biografies de Prim escrites abans, tant les dels seus admiradores o partidaris com dels seus contraris, els discursos del mateix Prim a la Cambra, i un gran aplec de tota casta de documents, tant oficials com periodístics o populars.

Prim va néixer l'any 1814, és a dir l'any del Decret de València i la Res-

tauració de l'absolutisme contrarevolucionari. Per tant, la primera època de la seva vida, els anys d'infantesa i joventut, són els del regnat de Ferran VII, anys de persecució de liberals i de bandolerisme en els camins. Amb una paraula, anys de turbulència i opressió, que magníficament Poble ha sabut reviu, amb l'evocació dels documents de l'època. La personalitat de Prim es forja en aquest període i la crida de la vocació castrense té una resposta positiva. Prest, aquella vocació havia de mostrar-se en la guerra carlina, ja durant la Regència de la Reina Governadora. Acabada la guerra, s'inicia per a Prim una nova etapa política, passant a diputat a les Corts en representació de Tarragona. Abdica M.ª Cristina i es nomena regent Espartero, de qui Prim és partidari, fins que el 1843 la política lliurecanvista del regent, contrària als interessos catalans, fa que Prim se li enfronti. Cau Espartero i és declarada Isabel II major d'edat. Nova època, i de gran activitat, per a Prim, que és l'encarregat pel Govern d'ofegar la revolta popular de la Jamància a Barcelona. La Majoria és període de reacció a una Constitució més moderada, la de 1845, dita de Narváez, por haver estat inspirada per aquest general, convertit en l'home fort de la política del moment. Època incòmoda per a Prim, massa liberal, que per això és perseguit, condemnat, indultat, etc., fins exiliar-se a França voluntàriament. Torna al seu país i és nomenat Capità General de Puerto Rico, a on la seva administració resulta eficaç, però molt dura, sobretot en la repressió dels su-

blevats contra l'esclavitud, fins que les protestes obliguen el Govern a destituir-lo.

Aquí comença una nova etapa, que Poble titula «parlamentària», puix novament Prim passa a ser diputat a Corts, un diputat difícil que en brillants discursos ataca la política interior del Govern (aquell govern que, de massa moderat, quasi no es distingia de l'absolutisme). Defensa, sempre amb passió i convicció, els interessos dels seus representats, els catalans. També demana la llibertat de premsa, i el sufragi universal. El seu prestigi es va engrandint fins i tot entre els seus adversaris i no sols a Espanya, sinó també a l'estranger. Durant aquest període es converteix en el cap de la Comissió espanyola observadora a la guerra de Crimea. Retornat a Espanya, segueix en l'activitat política, ara en favor d'Espartero, convertit en el representant de l'ala liberal progressista i que presenta un programa inspirat en el sistema anglès, del que Espartero sempre va ésser admirador incondicional. Prim recolza aquest programa avançat i del tot democràtic. En el Manifest als seus paisans catalans (entre els quals encara tenia enemics per la seva actuació en la Jamància) defensa tots aquests punts democràtics, com el sufragi universal, ensenyament gratuït, servei militar voluntari, descentralització, etc. Guanya les eleccions a diputat per Barcelona i durant aquesta nova etapa parlamentària torna als seus discursos fulminants. La Vicalvarada de 1854 dona el poder a O'Donnell i Prim pateix una altra època de obstaculitzacions, que

s'agreugen quan torna al poder Narváez. Prim torna a ésser jutjat i empresonat. Ja lliure, altra vegada a França; però retorna en ésser elegit diputat per Reus. Per Real Decret es nomenat Senador. Com a membre de la Cambra Alta, la seva actuació segueix les pautes anteriors. Agressiu i brillant en els seus discurs sobre la qüestió mexicana. És aquesta una de les èpoques més actives de la seva vida. La intervenció d'Espanya a Mèxic s'encomana a Prim i la seva actuació en aquesta etapa crucial de la història mexicana es considera molt encertada. Aquesta època de les intervencions de Prim a la guerra d'Àfrica i al Mèxic de Juárez, es pot considerar importantíssima, perquè són aquestes actuacions les que més popularitzen la seva figura a tota Espanya, donant-li el carisma i l'aureola de la popularitat. Així, en «olor de multitud», es converteix en el personatge adequat per a cabdill d'una revolució contra el règim dictatorial de Nàrvaez i els seus epígons. El nom de Prim és garantia per als grups oposats al sistema. Aquesta és l'època del Prim conspirador, de la revolució avortada de 1867 i, a la fi, de la revolució triomfant de 1868, «La Gloriosa». Prim és l'heroi i l'home fort de l'Espanya d'aquests anys en què s'intenta, per mitjà de la Constitució de 1869, la més avançada del segle XIX, convertir el país a un règim democràtic. La personalitat i el prestigi de Prim recolzen la nova política a las Concilleries europees. Sols que la recerca quasi patètica d'un príncep per a ocupar la corona vacant, esdevé tràgica, tant per a Europa (com tot hom sap va ésser l'excusa de la guerra franco-prusiana) com, a la llarga, per a la mateixa Espanya. L'acceptació d'Amadeu de Savoia dona al país un sobirà, però l'assassinat de Prim al carrer del Turco, quan encara aquest príncep no havia arribat a Madrid, frustra les possibilitats d'aquesta nova monarquia constitucional i democràtica. Manca l'home fort, el bàcul de la corona, el faedor de reis. El misteri de l'assassinat, que, naturalment, provoca tota mena d'especulacions, dona una dimensió simbòlic-tràgica a la figura de Prim i a l'Espanya de Prim.

Si aquesta vida i aquesta personalitat s'haguessin de sintetitzar amb poques paraules caldria dir: activitat, turbulència, agressivitat, valor fins i tot temerari, i també contradicció. Així Prim, liberal progressista fins a defensar un programa totalment democràtic, en canvi accepta el fet de l'esclavitud legal a les colònies, i no sols això, sinó que reprimeix amb duresa qualsevol motí antiesclavista fins arribar a l'acte il·legal de manar execucions sense judici. La seva actitud política, pel que fa al cas de Catalunya, resulta, almenys, discutible, perquè si bé arriba a alçar-se

contra Espartero per a defensar els interessos dels seus paisans, i a defensar, ja en la Cambra de diputats, ja en el Senat, els catalans, així i tot no acaba de justificar-se, ni com a català, ni com a demòcrata, la seva repressió de la Jamància. Aquestes contradiccions que veiem en la seva actuació pública són extensives a la seva vida privada. Home emmarat, es casa tard, després d'haver mantingut amors amb una casada de la qual es desfà amb arguments de falsa cavallerositat i amb uns escrúpols molt oportuns. La seva dona es molt més jove, rica i mexicana. I aquí entra no sols l'entusiasme per la bellesa criolla (debilitats dels grans homes) sinó també el càlcul. Com la de totes les figures públiques de vida intensa, la personalitat de Prim es complexa i ofereix un contrallum violent. Tot això ho exposa Poblet amb objectivitat, cosa que ja és difícil i per tant, digna de lloança. Ha sabut trametre la complexitat i el clarobscur d'aquesta personalitat inquieta i discutida. Així i tot, Poblet no dissimula la seva simpatia, més encara, el seu entusiasme per la figura biografiada. Això no és un defecte si el biògraf és objectiu. Més aviat és una virtut, ja que és condició indispensable, quan hom emprèn una tasca, fer-la amb gust i amb ganes i posar-hi el tot per tot. Uns dels punts a favor de la biografia de Prim feta per Poblet és precisament la seva entrega. Es pot dir que es tracta d'una biografia exhaustiva, molt completa. Sembla que Poblet no ha deixat document ni obra al·lusiva a Prim sense registrar. Cita tots aquells fets i comentaris que puguin tenir interès, inclosos els no favorables. El perill de caure en la parcialitat o, al contrari, en l'aridesa del registre indiferent, l'ha sabut sortejar. Altre perill del gènere biogràfic és el de cenyir-se al personatge i abandonar l'estudi de l'època i l'entorn. En el cas de l'obra que ens ocupa no passa això. El personatge queda ben emmarcat dins la seva circumstància històrica. Els fets de la seva vida ens són explicats al ritme dels fets històrics i las reaccions de Prim es consideren en relació a aquests fets. Hi ha així una interrelació entre individu i societat, que en el cas d'un home polític, és a dir d'un home que va fer història, és lògica, però que a l'obra de Poblet queda ben explicitada. Però no és sols la relació dels fets externs, sinó l'atmosfera política i social d'aquella Espanya valdosiana i valleinquesa dels regnats de Ferran VII i Isabel II, cosa que també Poblet sap recollir. Precisament en dels més grans mèrits de l'obra és haver sabut no sols replegar una documentació tan copiosa, sinó haver-la utilitzada donant-li vida, combinant les cites d'autors de diferents ideologies, reproduint discursos sencers de Prim, així com fragments del seu epistolari

íntim, circumstància que ens dona noves dimensions de la seva personalitat i la seva ideologia, però també l'estil de la retòrica vuicentista. També contrasta en las notícies oficials i els comentaris de la premsa periòdica de l'època, amb las cançonetes satíriques, romanços i trobos, acudits i facècies de la inventiva popular, que, a manera de pinzellades impressionistes, serveixen per enretonir el retrat del personatge, del govern o de la cort. Tota aquesta documentació tan heterogènia, està inserida en la biografia de manera eficaç, fent-la amena i a la vegada objectiva i molt completa. Cal destacar els capítols «L'Espanya negra», «La catalanitat de Prim», «Prim parlamentari», «Vigílies de La Gloriosa», «President del consell de Ministres», i, ja és clar, «L'essassinat» i «¿Qui va matar Prim?», que són els dos capítols més emocionants de l'obra (no els més importants) per la seva projecció popular i per l'interés del misteri i de la intriga quasi policíaca.

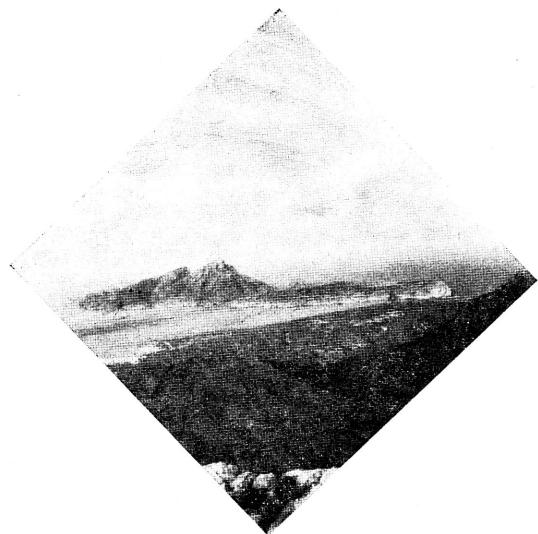
Però amb tot, potser el major mèrit de la biografia de Prim feta per Poblet signi l'habilitat del maneig d'aquella extensa i, cal dir-ho, exhaustiva documentació, fet amb eficàcia i oportunitat.

MANUELA ALCOVER

POBLET, Josep M.º

Prim: militar, diplomàtic, polític, conspirador, home de govern.

738 pp.
Ed. Pòrtic.
Col. Nàrtex.
Barcelona, 1975.

La Dragonera

Futur incert d'una de les petites Balears

Hom no està molt segur de l'origen del nom de l'illa Dragonera. Diuen, uns, que tal nom ve com a conseqüència de l'enorme quantitat de sargantanes que habiten l'illa o millor l'illot, potser amb criteri més poètic i evocador i, fins i tot, més encertat, creuen que tal nom li és conferit, precisament, per la forma de l'illot retallat contra el cel i la mar en l'horitzó. En efecte, així mirada, sembla un vertader dragó monstruós: una espècie de Mirando sorgit dels fons de la mar on roman encara mig submergit, tret de les rondalles i tradicions més arrelades en el poble mallorquí.

Sia quin sia l'origen del seu nom, el que és cert és que la Dragonera, pels mallorquins, és un misteri, un lloc encisat, en definitiva: una propietat privada on és difícil d'arribar-hi. Pocs són els mallorquins que han trepitjat les roques verges d'aquesta illa i, els qui ho han fet han sentit dintre seu una mena d'estranyes sensacions: la invasió de nous territoris, el descobriment d'un paradís de verge Natura, l'entrada a un lloc privat sota el domini d'un noble feudal... i així.

Perquè, certament, la Dragonera era mala d'assolir. L'antic propietari, si bé no posava gaires emperons a l'hora de concedir permisos de visita i estada, és cert que els concedia quan li passava pels nasos usant dels drets de propietari únic d'aquell lloc encantat i rodejat del mar pels quatre costats. El Freu o Canal, amb el mar sempre rugent separava, i bé, l'illot de l'illa de Mallorca. Els pescadors i els vells homes de mar no s'atraven a l'illa quan a la petita torre de senyals del petit portet d'entrada hi flambejava una bandera d'un determinat color. Era una senya convinguda que Don Joan Fleixes no volia ningú per aquells redols. Feudalisme.

Pero és ara quan els sentiments del poble mallorquí —especialment els

veïnats a l'illa de Dragonera: Port d'Andraitx, Sant Telm, S'Arracó, etc.— s'han vist sacsejats en conèixer, fa pocs anys, que la Dragonera s'havia venuda a una societat anònima promotora de turisme. Tremolem! A les Balears, tots ho sabem, malgrat les patètiques declaracions i cartes públiques del President del Foment de Turisme de Mallorca, turisme vol dir prostitució. I aclaresc: prostitució de costums, de negocis, de valors tradicionals i culturals, estètics, naturals, ambientals... No importa el preu a pagar si el rendiment és profitós. I ens fa pensar que la Dragonera, fins ara desconeguda i quasi bé ignorada, surti a la llum desfeta i destruïda en els seus valors íntims i perdurables. Ens fa por la prostitució de la Dragonera en nom del turisme. La urbanitzadora s'ha preocupat de tenir la boca tancada, menys per a assegurar que res que el que és consubstancial a l'illa no es destrossarà. El capital, se'ns assegura, —¿què té més?—, és català. No intervén, pareix la inversió estrangera. Sonen noms massa coneguts: Raventós-Codorniu, Mas-Cerdà, Joan Fleixes —l'antic propietari—, Jordi Pujol... La urbanitzadora té la boca tancada i la vol tenir fins a presentar els seus plans en una taula rodona a realitzar amb els mitjans informatius de l'illa. El futur de la Dragonera és incert. És un dels únics paratges verges de les Balears. És un illot conservat encara —i gràcies al sentit territorial de l'antic propietari— natural i autèntic. Allà hi crien nombroses espècies d'ocells marins —virots, gavines, falcons marins, etc.—. Allà hi viu una subespècie de sargantana única i de valor incalculable per a la ciència. Allà el paisatge és un valor no substituïble a cap preu.

Però: què passa? Hi ha hagut un apropament dels urbanitzadors i els grups conservacionistes de les Ba-

lears. Icona treballa a la Dragonera. El Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa i l'Equip «Defensa de la Naturalesa» del «Diario de Mallorca» han realitzat visites i estades d'investigació i estudi a la Dragonera sense cap oposició per part dels Urbanitzadors. Aquests asseguren que just es construiran vivendes rústiques en un sector molt petit de l'illa i que, per tant la resta pot ésser declarada reserva biològica i, més encara, que les costes d'aquesta reserva es mantendran gràcies a les aportacions d'un patronat conservador —constituït per entitats de la més diversa índole: ICONA, ajuntament d'Andratx, Institut Oceanogràfic —es volen protegir 200 metres de costes—, Societat d'Història Natural, Grup Balear d'Ornitologia... i, naturalment la pròpia promotora. ¿Què hi ha de cert en tot això? ¿Es una posició autèntica d'apropament entre el capital inversor i promotor i els moviments de protecció de la Natura? (Cosa mai no vista a les Balears!). ¿És, senzillament, una jugada de la promotora per allunyar possibles discussions i polèmiques en ordre a la urbanització o la conservació d'aquell paratge? ¿És un intent de mantenir una reserva no tan sols biològica sinó també turística on just els grans capitalistes hi podran romandre? Res no se sap ni se sabrà fins que la urbanitzadora digui la seva. Ens cal esperar. En el darrer cas un pot pensar que, potser des de la Dragonera, es decidirà el futur del món qualque dia. És, però, una llàstima pensar que no serem els mallorquins els qui decidirem el futur d'una petita part de la nostra essència insular, d'una illa, La Dragonera, que té nom i caire de llegenda.

MIGUEL RAYO

POESIA VISUAL I MUNTATGES

per «Crònica de Tres»

Fa temps que la plàstica de Mallorca s'allunya —amb intensitat creixent— dels codis establerts. I és que trenca l'objecte plàstic tradicional, inserit dins l'engranatge comercial de les galeries i els seus clients és una premissa bàsica per assolir un nou art i un nou públic. L'art ha deixat d'esser objecte per esdevenir lectura, festa, participació... És ben simptomàtic que els artistes no hagin contribuït al Congrés de Cultura Catalana amb una exposició sinó amb un acte popular. La festa de la Plaça Major —remarquem-hi el compromís de la nova plàstica mallorquina amb la cultura autòctona— resumeix molt bé les possibilitats d'una comunicació amb el poble a través de l'Art.

Andreu Terrades (Ciutat de Mallorca, 1947) comença a allunyar-se del quadre amb la transformació del llibre de poemes Aliorna, de Josep Albertí, en un aplec de visions superrealistes amb inclusió d'elements lin-

güístics. El seu «Neon de Suro» fou l'evocació —des del temps perdut de la infantesa— d'una Mallorca que s'esvaeix. I a Palma 9 km. traduí en termes plàstics la crisi del vell món mallorquí i la seva suplantació per una nova realitat, detectada als senyals de tràfic i a la publicitat. Bartomeu Cabot (Ciutat de Mallorca, 1949) ha escollit essencialment el muntatge com a vehicle d'expressió. Un muntatge que pren sovint forma de comic, així a les seves aventures de James Cabot o en el seu «Neon de Suro» on integra en el món local uns turistes reals i fantàstics: la família del Comte Dràcula. Ambdós —poesia visual o muntatges— participen plenament de les recerques de la nova plàstica a Mallorca, més enllà dels gèneres tradicionals. I ambdós arrelen a una problemàtica que fita ferm l'illa, sense caure en el casolanisme. Innovadors. Arrelats i cosmopolites, també.

Andreu Terrades

«CAP D'OCELL»: INICI D'UN CAMI

Manel Valls em deixà els primers llibres de poesia visual. Eren —a part del seu *Cap de brot* (1974)— tres obres de Josep Iglésias del Marquet: *Persistència del cercle* (1972), *Imatge enllà* (1973) i *Postals nordamericanes per a una noia de Barcelona* (1972). Em semblaren, però, obres d'una extrema subjectivitat, difícilment interpretables. Vaig assabentar-me que Joan Brossa havia treballat dins aquest terreny. El meu germà Steva em deixà *La Nuu. Contes de l'horitzó* (1974) de Carles Camps i Mundó i *Els jardins de Kronenburg* (1975) de Santi Pau. I també una interessant antologia de poesia experimental a cura de Fernando Millán i Jesús García Sánchez: *La escritura en libertad* (1975). No conec a fons la poesia visual: seria incapaç de definir-la. Però, a nivell d'obra, l'he assimilada fàcilment.

La meua aportació a la poesia visual —per dir-ho d'alguna manera— comença amb el catàleg de la segona exposició individual a Quatre Gats, del 10 de març al 5 d'abril de 1975. L'exposició estava tota un funció de l'ocell. Per assolir una eficàcia més incisiva em limitava a emprar-ne el cap. Un fragment és sempre més cridaner que la cosa sencera, per insòlit. No totes les obres eren ocells, però. Ara bé, si feia una cadira o una senalleta, volia introduir-hi elements de paisatge, si bé no-convencionals. I l'ocell se'm revelà com un recurs ben escaient. L'ocell és paisatge, però no tan estereotipat com la cala, els pins o les muntanyes. Vaig titular

aquella exposició *Cap d'ocell*. M'agrada posar títol, perquè així definesc un moment de la meua obra, des del principi a la fi, i el tanc. El catàleg de l'exposició volgué esser una obra per si mateix i el seu títol, *Cap d'ocell*, al·ludeix tant aquesta primera experiència meua de poesia visual com les obres que vaig exposar aleshores a Quatre Gats.

«ALIORNA DIBUIXADA» I POEMES MUTS

Vaig conèixer, casualment, Josep Albertí. Ell havia vist obra meua, però jo no havia llegit els seus poemes. Em donà els seus llibres *Modus vivendi* (1971) i *Aliorna* (1974). Llegint aquest darrer vaig adonar-me que els seus enfocaments superrealistes i el seu repertori de mots —finestra, cadira...— eren presents a les meves obres. I mentre llegia *Aliorna* m'acudien imatges i imatges. Vaig pensar que dibuixaria els últims poemes del llibre, molt curts. Però a la fi vaig acabar dibuixant-los tots. Feia alguns esborranys i, amb modificacions, els anava transformant en els dibuixos definitius. Així sortí el llibre *Aliorna dibuixada*.

Mentre dibuixava *Aliorna* pensava que, més endavant, faria un llibre totalment visual. Havia de titular-se *Poemes muts*. A la fi vaig dur la idea a la pràctica: consistí en presentar tres moments del procés de mutació de diverses coses. Per això vaig preferir titular-lo *3*. Aquest llibre em cansà una mica, però m'avesà a fitar les coses des d'un angle estrictament visual. Un dia tornava de l'Aeroport, d'esperar el meu germà Steva, i estava tan dins això que vaig començar a veure símbols visuals. Vaig decidir que un dia faria de bell nou el trajecte Aeroport-Ciutat i que aniria dibuixant tots els símbols visuals, essencialment els senyals de tràfic que

et marquen una trajectòria de la qual no et pots desviar. Tu vas encaixat dins aquelles ordres visuals i reps els missatges que voregen l'Autopista. I així ho vaig fer. M'aturava davant cada símbol visual i en feia un esborrany. Però n'hi havia més de vuitanta i hauria resultat inacabable! Vaig seleccionar els més significatius i els vaig ordenar tal com figuren a l'itinerari Aeroport-Ciutat: i resultà el llibre *Palma 9 km*.

«NEON DE SURO»

Entre *Cap d'ocell* i el meu «Neon de Suro» vaig fer una exposició a S'Alicorn (Manacor), del 24 de maig al 7 de juny de 1975. La veritat és que no sabia exactament què fer. I vaig anar dibuixant aquelles figuretes retallables dels infants. El meu «Neon de Suro» està molt lligat a aquest tipus de figuretes. Amb «Neon de Suro» vaig intentar fer una obra sobre unes vivències que encara poden copsar-se en alguns pobles de Mallorca. El dibuix de la portada, els tamborers, marca amb les lletres un ritme de tambors, un ritme que es repeteix una i altra vegada. El del tramvia? Jo vivia a una barriada on passava el tramvia: «Ara ve el tramvia!». Era una mica la jugueta de tots. A la via posàvem centims, i clavets que es transformaven —esclafats— en espases: de cristià si eren rectes i de moro si eren corbades. El del mariner està relacionat amb la partida: el mariner està d'esquena. El dels cavalls deriva d'una estada a Itàlia, on vaig veure grans estàtues eqüestres, amb cavalls magnífics. El dels ocells és ja gairebé un dels meus *poemes muts*. El dels capells i les cadires és una estampa de diumenge a la ciutat i als pobles: el capell de feina està llevat i posat el de passeig. N'hi ha un altre que és com una instantània de carrer: cossiols, finestres, bicicletes

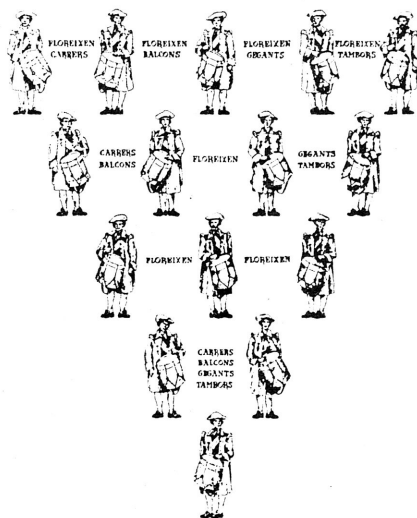
ta... El meu «Neon de Suro» s'imprimí ja el 1976, però és fet devers octubre-novembre de 1975.

L'interés d'una exposició de «Neon de Suro» no és mostrar els dibuixos: ja figuren en els fullets impresos! Cal fer veure, amb l'exposició, tot el que implica «Neon de Suro»: esborranys, fotografies, correspondència... La venda dels «originals» servirà, quan s'exposin, exclusivament per compensar unes despeses que cal afrontar. Crec que un dels millors èxits del «Neon de Suro» és que ens ha fet entrar en contacte amb uns artistes, amb uns grups que, sense els fullets, mai no haurien tengut relació amb nosaltres.

Tenc un altre llibre de poemes visuals, pensat: **Darrer mariner**. És un mariner que anà a Amèrica i torna al poble nadiu, i mor. Serà, sens dubte, el llibre més argumental de tots. Hi haurà els anys passats a fora, monòtons, tots iguals. I a la fi adonar-se que no ha passat res, que no ha valgut la pena anar-hi, que són anys perduts. I la travessia: aleshores eren vint-i-set dies que aniran tatxant-se un per un. I tornar per veure la mateixa gent que abans. Es una repetició de vivències. Sempre igual, sempre igual. Fins que la mort —l'única irrepètibla— arriba.

MÉS ENLLÀ DEL COSTUMISME

Després de **Darrer mariner** crec que estaré un temps sense fer res de poesia visual. No pens, però, que els meus poemes visuals, molt dibuixats, siguin molt distints de les obres anteriors, també molt dibuixades. Després de la segona exposició a Quatre Gats no em satisfieia gaire dedicar-me durant un any o més a preparar una exposició. Allò començava a ésser monòton. Mentre fas les obres les vius, però en haver passat l'exposició penses que has treballat mesos i mesos perquè tot allò es vegi quinze dies. Sembla com si duguessis les obres al cementeri i et quedés buit.

Neon de Suro d'A. Terrades

No volia tornar a posar-me a treballar per repetir això. I les ganes de fer quelcom diferent em portaren cap a un tipus d'obra que tenien una difusió diferent, que arribaven a una altra gent, que tal volta assolien uns valors més positius... I que no entraven dins el muntatge comercial i no tenien intermediaris entre l'artista i el públic.

La presència de Mallorca dins les meves obres? Es una influència del meu pare i em ve de petit. El meu pare sempre ha pintat paisatges, escenes de costums, interiors de posesions... De nin anava amb ell i veia aquella persona que jo estimava com sabia pintar un portal, una finestra... I tot això em marcà. Quan vaig anar a Barcelona, jo feia costumisme: escenes del camp mallorquí. A Barcelona el meu costumisme va canviar de temàtica, vaig posar-me a fer escenes de suburbi: l'entorn havia variat. No és que aquell costumisme em

satisfés massa: sabia que hi havia quelcom més adient als temps moderns, però no sabia què era. I tot el temps que vaig ésser a l'E. S. de B. A. de Sant Jordi no vaig deixar de fer costumisme. A Barcelona anava totalment despistat: fins i tot feina dones grasses, influït per Bacon. Per això vaig tornar a Mallorca. Aquí trobava temes —una senalla, per exemple— que eren els que jo de petit havia valorat. Ara, però, els pint o dibuix amb intenció ben distinta d'aquell costumisme. Aquests objectes són ben presents encara a Mallorca. Però un cert tipus d'artista poques vegades els té en compte. Pensa que una pedra o unun paisatge poden fer-se de moltes maneres. Mallorca és alguna cosa més que allò que ens ha ofert, fins a embafar-nos, una pintura d'ínfima qualitat. A veure si ens entenem: Chillida té tota la força del seu País Basc, però no és de cap manera l'autor de les típiques escenes de pescadors. A Mallorca trobam que els artistes no es projecten a fora. I, en compensació, cerquen el triomf a l'illa. I el triomf a Mallorca es mesura en diners. Es vincula l'èxit artístic amb l'èxit econòmic. Bona part dels artistes joves tenim en compte Mallorca a l'hora de treballar. I és que les nostres coses tenen un valor, però —si volem fer un art mínimament vàlid— hem de pensar una mica. El costumisme pretenia ésser una crònica amable. Però avui ja no té sentit. Hi ha altres mitjans que fan les cròniques gràfiques de forma infinitament més eficaç: la televisió, per exemple. La nostra illa ha patit una enorme manca d'informació. Aquí valoràvem un mediocre com Erwin Hubert mentre a Europa es duia a terme l'aventura dadaista!

A nivell de crítica, les meves obres gràfiques han estat comentades per Josep Albertí i Damià Ferrà-Ponç. Però els **crítics d'art** les han ignorat totalment. Una de les dificultats més pintoresques on s'estavella una certa

4CATS
galeria d'art

C/ San Sebastian, 7

Tel. 226493 Palma

JULIOL:

JOAN MIRÓ

«El pi de Formentor»

AGOST: Tancat per vacances

Neon de Suro de B. Cabot

crítica local és la frontera entre «literatura» i «art». Voldrien que fos un límit tallant i evident. Però les interrelacions són moltes entre una cosa i l'altra. Un vertader crític ha de saber copsar l'amplitud d'un moviment cultural, i no tancar-se en gèneres convencionals. El crític hauria d'estar més preparat que un escriptor o un artista i no ho està de cap manera. Els artistes poden ésser intuïtius, però els crítics han d'ésser conscients. Ara bé, si la crítica mallorquina és magra no oblidem que l'art mallorquí també ho és. Els crítics locals eren crítics de Mallorca, no de París. I si els artistes illencs no feien un esforç per assolir un nivell determinat, per què l'havien de fer els crítics? La migradesa de Mallorca és una migradesa «cultural», no tan sols d'art o de crítica. Aquí l'artista s'ha posat sovint com a objectiu únic fer diners pintant. I bastants hi han reeixit. Si s'haguessin plantejat una finalitat distinta, tal volta l'haurien assolida. Però amb un enfocament d'aquest tipus, el resultat ha estat lògic: la mediocritat.

Bartomeu Cabot

D'«ENSENYA» A «CRIADA»

Pròpiament parlant, mai no he deixat de fer quadres. Però allò d'abans: comprar bastidors i teles, esforçar-me per trobar alguna cosa que posar-hi, ara ja no. Vaig plantejar-me anar més enllà dels límits del quadre arran d'**Ensenya-1**. Els organitzadors em cridaren a participar: la condició era que les obres no havien d'ésser quadres. Bé, abans d'això jo tenia ja la idea d'agafar una maleta i pintar-la per dintre. Aleshores no vaig fer més que realitzar el projecte. Seguidament vaig muntar la **Finestra postissa**. Un matí d'estiu, en obrir la finestra, vaig adonar-me de l'objecte **finestra**. Seguiren un grapat d'esborranys i projectes. A la fi vaig rabassar una finestra de la cuina, vaig encarregar un bastidor al fuster i vaig enllestir el muntatge. La maleta i la **Finestra postissa** foren les meves obres per a **Ensenya-1**.

Ensenya-1 fou seguida, en el meu cas, per un retorn a unes obres més convencionals. Foren el no-homenatge als paisatgistes mallorquins, els soldats, els corredors, els futbolistes... És a dir: la meva primera mostra individual a Quatre Gats. Entre agost-octubre de 1974 vaig realitzar un altre muntatge: el balcó. Bé, aquest any sorgí l'experiència **Criada-74** on vaig participar molt directament. Amb Miquel Angel Femenias parlàrem de la necessitat de fer quelcom contra els certàmens. Record bé l'anècdota: Miquel Angel i jo anàrem al quiosc de la plaça Santa Eulàlia i compràrem la revista «El Mueble». Hi venien diverses obres «artístiques» ja projectades. A mi m'agrada sobretot una natura morta, molt simple, amb la trama corresponent per facilitar la labor al pintor aficionat. Miquel Angel es decantà per un altre dibuix, una criada, que duia la revista: i d'aquesta figura —que fou la que es va dur endavant— prengué nom el grup. Crec que vaig ésser el primer que la pintà. El mateix dia, després de comprar tela i bastidor, vaig posar-me a la tasca.

Criada-74 va participar a diversos certàmens —o millor: s'hi va presentar— i a la fi s'exposà a Llibreria Tous. La tensió sorgí arran de la convocatòria del «Joan Miró» a la Sala Pelaires. Vaig proposar que les criades s'hi presentassin. Pensava que allò era un certamen, ni més ni pus. Això sí: amb un altre tipus de jurat i amb un premi distint, però certamen a la fi. Hi hagué discussions perquè alguns dels membres de **Criada-74** havien aportat obres personals al «Joan Miró». A la fi les retiraren i les **criades** hi foren remeses. Però jo, després d'aquest afer, vaig abandonar el

grup: si alguns dels qui l'integraven no havien sabut adonar-se que allò era també un certamen, no tenia sentit que en continuàs formant part.

MUNTATGES I COMICS

Després de la participació a **Criada-74** vaig fer-me un **Autoretrat**. Pretenia carregar-me els autoretrats tan pomposos, amb vases tan decoratives, que certa gent es fa. M'hi plantejava, altra volta, sortir del quadre. Desfeia la vasa: era pintada també. I la meua figura hi havia d'ésser mòbil, però això ja no passà de projecte. No obstant això, la idea d'una obra amb figures mòbils restava oberta. I vaig dur-la a la pràctica en un quadre —donem-li el nom si bé no li escau plenament— on figuram Marlene Dietrich i jo. Per què Marlene Dietrich? Si fa no fa era una continuació de les meves figures retro: el tsar, els soldats... Llegint m'havia adonat que fou una vamp molt peculiar i que, a la seva manera, féu també la guerra al nazisme. Era ben aprofitable, com Marilyn per a Andy Warhol. En aquesta obra vaig plantejar-me un aprofitament integral del quadre: a davant, a darrera, a dalt, a sota, als costats... Ni un sol racó sense pintar. Havia vist els bastidors de Steva Terrades i sabia que així l'obra assoliria una nova dimensió. Ja no era un quadre per penjar a la paret, sinó una obra que podia observar-se igualment des de qualsevol angle.

A Quatre Gats —amb Andreu Terrades, Gerard Matas, Manuel Valls...— havíem de fer una exposició de wàters. Però Steva Terrades i Sara Gilbert no s'acabaren de decidir perquè a Barcelona ja s'havien fet coses d'aquestes estil. No arribàrem a estar-ne massa convençuts i l'exposició quedà en projecte. Però jo ja tenia el meu wàter fet. Hi havia dues figures: Marlene Dietrich i un **beatle**. La idea la vaig treure d'una revista on es veia Marlene, a París, saludada per un personatge de la «Metro» que, a la meua obra, fou substituït per un **beatle** tret de la portada del disc **Sargent Peppers**.

Quan es convocà el Primer Cicle d'Investigacions Plàstiques d'Alcúdia vaig voler pensar una obra especialment per a aquesta mostra. En resultà el comic de les aventures de James Cabot. Havia vist els de **Roberto Alcázar** i **Pedrin**, els d'**El Caballero Audaz**, i m'havien agradat. Pensava que, potser, un dia em servirien per a alguna cosa meua. I així —per a Alcúdia— vaig fer un comic totalment personal. Jo era l'heroi: James Cabot. Marlene Dietrich venia a Mallorca, a actuar a Quatre Gats, transformada en sala de ball. Dos bergants la segrestaven. I, a la fi, tal com pertoca, jo guanyava i la rescatava. Més endavant vaig seguir amb el tema de Marlene Dietrich: tenc sense acabar encara el muntatge d'un gran cotxe i Marlene obrint-ne la porta.

Suret —una capsula de dibuixos— fou dit i fet. Vaig deixar anar-ho tot i centrar-m'hi fins que ho vaig enllestir. Mentre el realitzava vaig entrar en contacte amb els del grup **The Five Worlds**. Havent fet el comic per a Alcúdia la seva obra m'interessà ferm i, amb ells, vaig muntar **Ensenya-2**.

DRÀCULA A MALLORCA

La idea de «Neon de Suro» fou de Steva Terrades. Ho projectàrem devers el març de 1975. Però «Diario de Mallorca» —haviem de fer en tiratge en els seus tallers— havia de canviar de local i calgué ajornar l'eixida del primer «Neon de Suro». Jo havia de sortir el primer, però em vaig capficar amb els de **The Five Worlds** a fer **Ensenya-2**, i foren **Els retrats en el seu lloc** de Steva Terrades que inauguraren la sèrie. A mi la idea de fer una obra al marge dels canals convencionals, impresa i distribuïda gratuïtament m'interessà ferm. Es clar que el tiratge és petit i que un «Neon de Suro» té poques pàgines. Però a mesura que vant sortint-ne la cosa agafa pes i significació.

De principi havia pensat fer el meu «Neon de Suro» sobre l'Hotel Mediterráneo. Era com un símbol d'un cert moment de Mallorca: un hotel amb tradició i ja tancat. Vaig posar-me a la feina i, sobtadament, vaig trobar a una revista —«Lecturas», potser— la notícia de l'estada a Mallorca de la família del comte Dràcula. De tot d'una m'interessà la part anecdòtica. Creia que tot allò de Dràcula era pura fantasia i ara m'adonava que tenia uns certs fonaments històrics: que hi havia una família d'aquell personatge llegendari. Després vaig veure que tots els elements d'aquella família m'interessaven per si mateixos. El meu «Neon de Suro» sortí el maig de 1976. S'hi barrejaven, com a altres obres meves, al·lusions a mites coneguts internacionalment —els Dràcula— amb coses molt locals —un plat de faves—, i s'hi havia integrat, en certa manera, la meua feina sobre l'Hotel Mediterráneo, que apareixia com a fons, transformat en cinema, i amb Charles Bronson a la façana. He arribat a projectar una pel·lícula —un curtmetratge— sobre Dràcula a Mallorca, a xuclar sang humana. Arriba com una **star** mitificada pels mitjans de comunicació de masses. La gent coneix les seves aficions sanguinàries, però l'accepta passivament. Un grup de mafiosos de l'illa es dedica aviat a segrestar gent i la lliura a Dràcula. Però apareix un altre grup que comercialitza la sang per al consum de Dràcula. Un altre grup —minoritari— s'adona de la bestialitat de l'afer Dràcula i s'hi oposa. La dèria d'especulació amb la sang provoca un excés d'oferta a Dràcula i mafiosos i comerciants acaban exterminant-se mutuament. Dràcula mor també a la lluita. Però aviat un altre **star** apareix

a l'illa. El joc, sota una altra forma, continua. Es un símbol de la nostra història recent.

Els dibuixos del meu «Neon de Suro» estan fets a partir de les tres fotos de la família Dràcula que duïa la revista «Lecturas». Més que una acció són instantànies. Primer vaig fer els dibuixos i després el muntatge. El textos, molt breus, donen a l'obra un lleu lligam argumental: comença amb l'arribada dels Dràcula a l'illa i s'acaba dins una sala de ball.

DETERGENT PER AL CONGRÉS

La meua participació en el Congrés de Cultura Catalana? Nosaltres sabíem que el Congrés volia fer un acte a la Plaça Major. Barceló Artigues entrà en contacte amb els organitzadors i, ell i jo, anàrem a una reunió on es presentaren diversos projectes. Però la capsula de detergent, **Sol de Mallorca**, Barceló Artigues i jo l'havíem projectada abans de pensar presentar-la a la Festa de la Plaça Major. Dins el meu «Neon de Suro» ja hi ha dibuixos d'aquesta capsula. A la Plaça Major férem una taula on hi havia els «Neon de Suro». I altres obres de Joan Palou, Alfons Sard, Antoni Socias, Joan Miquel Gelabert, Pere Miquel Gelabert, Steva Terrades, Sara Gibert, Andreu Terrades... A més a més hi havia la lona verda d'Antoni Torres i d'altres; la tendeta de fruites pintades d'Horacio Sapere i Cacho Chacón; una acció pictòrica, em sembla que de Caty Bonnín... En fi, fou una festa amb participació i diversitat que assolí molta força. Nosaltres férem propaganda —amb un cartell en català i japonés— del **Sol de Mallorca**. Aquest —i el **Joc de Cartes** d'Alfons Sard— era presentat com un **producte llunàtic**, talment com su fos la seva marca de fàbrica. M'he deixat moltes obres sense esmentar com els dos forçarruts de Steva Terrades, amb unes lletres que posaven: **Art. Joc. Treball.**

Dins la capsula de detergent **Sol de Mallorca** hi ha dibuixos eròtics. Jacqueline Kennedy és la que presenta el producte. En certa manera és una conya contra un cert tipus de revista que utilitzen el renom de Jacqueline i la treuen per tal o tal cosa a cada número. Hi ha altres figures del món de la reialesa com Anna d'Anglaterra, dels telefims com Kojak, de l'efimera popularitat de l'escàndol com Elisabeth Ray —i el seu marit David Campbell de retruc—, etc. Hi ha una combinació d'elements fruitals i sexuals que —com si fos una nova fruita— jo volia titular **Sex-fruit**. En total **Sol de Mallorca** conté 21 dibuixos i n'hem fet un tiratge de 300 capsules. Actualment voldria anar preparant una exposició. Però molta d'obra només la tenc en projecte.

«CRÒNICA DE TRES»

Carta des del Principat de Catalunya

— Per què les prohibicions em produeixen urticària de revolta?

— Per què? Per què —em demana i redeman—. La solució és fàcil. Aqueix munt d'importants, petites, nombroses, insignificants, grandioses prohibicions que sofreix el Principat de Catalunya (i la resta de Països Catalans i les altres nacions i regions de l'Estat Espanyol) són **significants, ben significants** d'una clara, rotunda i enlluernadora explotació d'una nació damunt unes altres nacions i d'un grup d'homes que han monopolitzat el poder lligats a una determinada classe rica, rica, rica...

— Ets un esquemàtic de text-icles!

— Vols que te faci una redacció sintètica de les prohibicions. No, és feina debades perquè sortosament, als diaris i revistes «liberals» han sortit puntualment les informacions i les protestes. Només subretxaré les més majoritàries o «divertides».

— Te refereixes al cercavila (en **espanyol, pasacalles**) del barri barceloní de «La Sagrera» que fou prohibit pel Govern Civil quan dius això de «divertit».

— Per a mi un cercavila fet pels veïns d'un barri reivindicant una autonomia del barri i una gestió popular del barri és una prohibició «divertida» i també ho és veure com el PSUC no pot fer un míting per a celebrar el seu 40 aniversari i els altres partits sí que poden fer-ho. Tot això va lligat amb les ganes de dividir les forces de l'oposició, d'enfrontar-les, de crear «rics» i «pobres», «sants» i «màrtirs». La mateixa maniobra del Reagrupament del Pallach anomenant-se, de cop i volta, Partit Socialista de Catalunya (poc després d'anar a so-

par amb en Fraga) quan la Convergència Socialista feia temps que anava, amb discussions, llibertat i públicament, a constituir-se com a Partit Socialista de Catalunya. Els merders que s'han creat en el si del Consell de Forces Polítiques de Catalunya per aquest motiu agraden (segur, segur) als immobilistes, que des del poder posen bastons a les fràgils rodes d'unes «esquerres» amarades de problemes.

La prohibició més és la del 24 de maig, quan el Ministeri de la Governació prohibeix la «**MARXA PER LA LLIBERTAT**». Aquest ample moviment d'entitats i persones, especialment joves, que arreu dels Països Catalans, volen caminar per la llibertat, per a conèixer-se, per a xerrar, per a trobar alternatives, per a ocupar carreteres, camins, pobles, places, carrers amb feixos de diàlegs, de problemes, d'imaginacions reprimides 37 anys, són prohibides. Els organitzadors han declarat que no creuen en la prohibició d'uns drets fonamentals de la persona humana. I es posaran a caminar.

El gran festival «Cançons del món per a un poble», que havia d'esser la finalització de la promoció del Congrés de Cultura Catalana i una gran manifestació cívica i popular, també ha estat prohibit. L'11 de juliol no es reuniran en el camp del Barça unes cent mil persones per a escoltar Pere Seeger, José Alfonso, Leo Ferré, Angel i Isabel Parra, Raimon i Lluís Llach. El Congrés ha fet una nota de protesta on textualment se diu: «...el Comitè Executiu del Congrés de Cultura Catalana expressa públicament la seva protesta per aquesta prohibició i constata que un acte important per a la promoció del Congrés de Cultura Catalana no ha estat autoritzat, la qual cosa representa una trava al dret democràtic de reunió, d'expressió i de manifestació del poble dels Països Catalans i demostra, una vegada més, la discriminació de què encara és objecte la nostra cultura...». Jo encara diria més: la «cultura» (mot que caldria definir amb el seu sentit més ample, progressiu i antropològic) i «catalana» (de cadascun dels Països Catalans amb les seves matisacions diferencials i unitàries) no és **discriminada** sinó **oprimida i perseguida** amb tot tipus de mesures, des de les governatives a les més indirectes i camaleòniques.

Les prohibicions de conferències, taules rodones, cursets i mítings arreu del Principat foren tan nombroses que omplirien un parell de fulls si haviem de citar els líders obrers, polítics, culturals que volien contar les seves «històries». S'han suspès coses tan «subversives» com una conferència d'Antoni Comes —catedràtic de la Universitat—, que havia de pronunciar a Figueres, sobre «Poesia noucentista», i una altra sobre teatre, del director Ricard Salvat.

Una de les moltes «prohibicions» de la Patronal fou l'acomiadament de 1.800 treballadors de la multinacional «Motor Ibérica, S. A.», que demanaven 4.000 pessetes d'augment linial, anul·lació de tots els expedients i sancions com a base primordial per tirar endavant les negociacions i la readmissió de tots els acomiadats. Les dones i els fills de molts treballadors acomiadats s'han tancat, un mes, a una església de Sant Andreu fins que foren tretts per la policia sense cap permís del bisbat. El director general de Motor Ibérica diu que l'empresa és «una gran família». Per què sempre el patró és el pare que pega i els obrers els fills que reben?

—Ja està bé de prohibició! I de la «tolerància» què?

S'han ocupat camps, palaus blau-grana, paraninfs, parcs, carrers de llibertat.

El PSUC va fer un míting el 29 de maig a Terrassa amb l'assistència d'unes 6.000 persones. Hi va haver discursos, banderes, eslògans, consignes i crits tan «poc catalans» com **Sí sí sí Dolores a Madrid i Sí sí sí Carrillo a Madrid**.

Fa poc, quan he llegit una entrevista amb el secretari general del PSUC, López Raimundo, ho he entès perquè com molt bé, clar i espanyol diu: «Lo que está claro es que no podrán meter una cuña entre el PSUC i el PCE. **En la práctica solo somos un partido. En cuestiones exteriores el PSUC no existe.**»

(Això lliga amb una altra confirmació que els motius que dugueren a l'expulsió de Comorera són justificats.)

El Partit Socialista de Catalunya (cap al congrés constituent) reuní unes tretze mil persones en el palau Blau-Grana.

El «complet» fou penjat abans de les 8 (i l'acte començava a les 8'30) i vaig veure davant la porta un munt de «patums» que no pogueren entrar malgrat la fila 0 i el nom: Tàpies i senyora, Josep M. Castellet i senyora, Raimon i senyora, Joan de Sagarra totsol, Oriol Bohigas i senyora, d'altres. Això és un bon senyal. Les recomanacions no valen. A dins el palau se parlà d'alliberament nacional (només de l'alliberament «nacional» de Catalunya i no de l'alliberament nacional dels Països Catalans), d'alliberament de classe, d'ensenyament català en una escola pública, gratuïta i democràtica, del món obrer (parlament realitzat en espanyol), de socialisme i cristianisme, de l'alliberament de la dona, dels pagesos i de l'anar cap al socialisme sense repressió i sense exclusions.

Al final, puny enlaire, foren cantats «Els segadors» i «La Internacional».

«Les jornades catalanes de la dona» han mogut terratrèmols: la societat catalana ha començat a polemitzar, a prendre posicions damunt la problemàtica que s'inscriu en el marc de la

lluita de classes amb unes alternatives fins ara silenciades, menystingudes, reprimides. Al llarg de 4 dies unes quatre mil persones majoritàriament dones, els homes hi anaven com a «observadors»— han xerrat, discutit, analitzat la dona i la política; la dona i el treball; la dona i la sexualitat; la dona i els barris; la dona i la legislació; la dona i els mitjans de comunicació. Han començat una lluita pública per tots els drets com a dones oprimides en una societat fal·locrítica i masclista. Les dones han cridat també per l'amnistia i la llibertat de tots els individus d'aquesta societat nostra.

La classe treballadora és «manifestada» en el Parc de la Ciutadella. Uns vuit mil obrers amb pancartes i crits expressaren públicament el seus problemes, denunciaren la seva explotació i denunciaren la mateixa «tolerància» a la «manifestació» que només els deixava circular, engabiats, com els animals del Zoo, dins un parc amb jardins però sense persones que escoltassin, rebessin els seus missatges. Els treballadors exigien l'amnistia laboral, el sindicat de classe, les llibertats polítiques i nacionals. «No som mones, anem als carrers», amb aquest crit els treballadors més radicals encoratjaven les companyes i companys per sortir d'un itinerari de zoològic i anar als carrers amb la gent, els barris, la ciutat.

Els treballadors ho saben bé: las manifestacions no són per esbravar-se i que tot segueixi igual. Les manifestacions són un front més de lluita per a dir, per a ocupar espais amb cossos i paraules, sembrar desitjos, arrabassar gust i això fa que res no sia igual. ni les lleis, ni el sous ni les relacions d'uns amb els altres, ni el color gris de les parets plenes de pancartes, d'esprai de colors, de festes del llenguatge.

BIEL MESQUIDA I AMENGUAL

SALA PELAIRES

GALERIA D'ART

Abad

D. Jaume

Amengual

Mensa

M. Barceló

Miller

J. Bird

Mompó

Brunet

Pavia

A. Coll

Ramis

Fontanals

Sempere

Guinovart

Tur Costa

Irueste

Ulbricht

A. Jacobson

A. Von Neumann

Col·lectiva d'Estiu

Juliol - agost - setembre

PELAIRES, 63 TEL: 22 36 96 CIUTAT DE MCA.

D'una mateixa arrel

Units per la Història.

Avui ens hem reunit en la confiança, l'amistat i el treball.
Per això, la nostra mútua comprensió ha estat immediata, total
i definitiva a partir de la nostra presència a les Illes;
i és perquè som un mateix poble que viu i treballa amb
les mateixes arrels i conviccions.

BANCA CATALANA

A les Balears

PALMA · INCA · MANACOR · SA POBLA · CAMPOS
MAÓ · CIUTADELLA · FERRERIES